

10 jaar Present in Utrecht

10 jaar Present in Utrecht

Raphaël Klok

131245

Afstudeeronderzoek

Godsdienst en Pastoraal Werk (Christelijke Hogeschool Ede)

Begeleider Christelijke Hogeschool Ede: Bert Roor

Opdrachtgever Stichting Present Utrecht: Renate Leder

1 juni 2016

Inhoudsopgave

1. Voorwoord	5
2. Inleiding	6
2.2 Vraagstelling	7
2.3 Leeswijzer	8
3. Literatuurstudie	9
3.1 Diaconaat	9
3.2 De participatie samenleving	11
3.2.1 Geschiedenis	11
3.2.2 Burgerparticipatie	13
3.2.3 Ontwikkelingen burgerparticipatie	13
3.2.4 Diaconie en de Wmo	15
3.2.5 Definitie	15
3.3 Operationalisatie	16
3.3.1 Diaconale betrokkenheid	16
3.3.2 Diaconaal bewustzijn	16
3.3.3 Diaconale betrokkenheid en diaconaal bewustzijn	17
3.3.4 Vanzelfsprekend omzien naar anderen	18
3.3.5 Kerk en kerkleden	18
4. Present Nederland en Present Utrecht	19
4.1 Present Nederland	19
4.1.1 Werkwijze	19
4.1.2 Geschiedenis Present Nederland	20
4.2 Present Utrecht	21
4.2.1 Visie en missie	21
4.2.2 Geschiedenis	22
4.2.3 Organisatie	22
4.2.4 Kerken	23
4.2.5 Financiën	23
4.2.6 Decentralisatie	24
4.3 De betrokken kerken	24
4.3.1 De Nieuwe Kerk	24

4.3.2 De Rank.....	25
4.3.3 De Jacobikerk.....	26
5. Onderzoeksmethoden	27
5.1 Literatuurstudie.....	27
5.2 Het onderzoeken van de hoofdvraag	27
5.2.1 Meten diaconaal bewustzijn	28
5.2.2 Meten diaconale betrokkenheid	31
5.3 De enquête	31
5.4 Gegevens uit het verleden	32
5.5 Respondenten	32
5.6 Kwaliteitscriteria.....	33
5.6.1 Betrouwbaarheid	34
5.6.2 Validiteit.....	34
6. Onderzoeksresultaten.....	36
6.1 Het ontstaan van Present.....	36
6.2 De kerken	37
6.3 De kerkleden	39
6.4 Verandering door Present Utrecht	40
6.5 Verandering in de maatschappij	42
6.6 Decentralisatie	43
6.7 Present Utrecht en de toekomst	43
6.8 Resultaten enquête	44
6.9 Reflectie resultaten.....	45
7. Conclusie	48
7.1 Beantwoording van de deelvragen	48
7.2 Beantwoording van de hoofdvraag	51
7.3 Reflectie op het onderzoek.....	52
Referenties.....	53
Bijlage 1 Interviews	58
Bijlage 2 De enquête	60
Bijlage 3 Uitslag en uitwerking van de enquête	62

1. Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt het eindrapport van het onderzoek naar de impact van Present Utrecht op de kerken en haar leden, die vanaf het begin betrokken zijn geweest. Ik weet nog erg goed dat ik in gesprek was met de algemeen coördinator en dat duidelijk werd dat Present Utrecht erg benieuwd was naar wat voor impact zij hebben gehad in de verschillende kerken. Het was een vraagstuk die mij erg aansprak. Niet alleen door het onderwerp maar ook het feit dat ik wat bij zou kunnen dragen aan zo'n prachtige organisatie. Het was daarnaast ook een heldere vraag waar ik echt wat mee kon. Ik wilde niet zomaar ergens een onderzoek gaan doen, ik wilde een onderzoek doen van betekenis en die ergens aan bij zou dragen. Ik heb het idee dat dat met dit onderzoek is gelukt. Ik vond het erg mooi en ontzettend leerzaam om dit onderzoek te doen. Ik waardeer de eerlijkheid en openheid van de personen waarmee ik te maken heb gehad bij Present Utrecht. Het heeft mij geholpen om goed helder te krijgen wat precies hun vraag was. Ik hoop dat dit onderzoek waardevolle informatie bevat waar Present Utrecht echt wat mee kan.

Ik vond het erg mooi en inspirerend om de verschillende personen uit de betrokken kerken te spreken. Hun enthousiasme voor Present Utrecht en hun liefde voor de mensen in de samenleving hebben mij laten zien dat ondanks dat er veel duisternis in de Nederlandse samenleving is, er ook veel licht schijnt. Dit onderzoek heeft mij ook laten zien dat ondanks dat er veel individualisme heerst in deze samenleving, er ook erg veel mensen zijn die anderen willen helpen en van betekenis willen zijn.

Present Utrecht is een prachtige organisatie. Ik hoop dat zij zich zullen blijven ontwikkelen om zich voortdurend in te kunnen zetten voor anderen. Met anderen bedoel ik niet alleen de mensen die geholpen worden, maar ook de mensen die helpen. Ik hoop dat die mensen door Present Utrecht geraakt worden en zich in hun eigen omgeving uitstrekken naar de mensen die hulp nodig hebben. In tien jaar tijd heeft Present Utrecht veel bereikt en hebben zij veel mensen geholpen. Ik ben ervan overtuigd dat met hun passie, creativiteit en doorzettingsvermogen zij dit de komende tien jaar zullen blijven doen.

Ik wens u veel leesplezier!

Met hartelijke groet,
Raphaël Klok

2. Inleiding

Tien jaar geleden werd Present Utrecht opgericht. Present Utrecht is een organisatie die een brug slaat tussen mensen die iets te bieden hebben en mensen die daarmee geholpen kunnen worden. Present Utrecht zou je kunnen zien als een soort makelaar in vrijwilligerswerk. Via Present Utrecht kan een groep zich in Utrecht inzetten voor mensen die te maken hebben met armoede, een slechte gezondheid of in een sociaal isolement zitten (Present Utrecht, 2010). Present Utrecht heeft als doel dat meer mensen vanzelfsprekend om gaan zien naar elkaar (Daru S. , 2014). Dit willen zij bereiken door zelf als middel te dienen waardoor mensen kunnen gaan omzien naar elkaar. Hierin hopen zij dat mensen uiteindelijk zelf gaan zoeken naar manieren om naar elkaar om te zien. In gesprek met de Algemeen Coördinator van Present Utrecht werd duidelijk dat het uiteindelijke doel van Present Utrecht is bereikt, als Present Utrecht zelf niet meer nodig is. Present Utrecht is niet meer nodig als er een beweging op gang is gebracht waarbij mensen vanzelfsprekend om gaan zien naar de mensen om hen heen. In de oprichting van Present Utrecht werd het initiatief genomen vanuit twee kerkelijke gemeentes in Utrecht. De Baptistengemeente de Rank en de Nieuwe Kerk (PKN). Terwijl Present Utrecht werd opgezet, haakte twee andere kerkelijke gemeentes aan. Dit zijn de Jacobikerk in Utrecht (PKN) en de Vineyard gemeente in Utrecht. Deze vier kerken zijn de kerkelijke gemeentes waar in dit onderzoek steeds naar gerefereerd zal worden als 'de betrokken kerken'. Wegens omstandigheden was het voor de Vineyard helaas niet mogelijk om deel te nemen aan dit onderzoek.

De personen die het initiatief namen om Present Utrecht op te zetten zagen dat er in hun kerken een wens was om meer, of op een andere manier, diaconaal actief te zijn. Daar wilden zij wat aan doen. Zij hebben Present Utrecht vervolgens opgezet als middel om de diaconale wens van de mensen uit de verschillende kerken te kunnen faciliteren. De vraag nu, na tien jaar, is wat de impact is geweest van Present Utrecht op de betrokken kerken en haar leden op het gebied van het vanzelfsprekend omzien naar anderen. Hierin is natuurlijk niet alleen Present Utrecht van belang geweest. Er hebben ook andere factoren meegespeeld. Zoals de ontwikkelingen in de samenleving omtrent het helpen van onze naasten. Zo is er in 2007 bijvoorbeeld de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) aangenomen. Er wordt veel geschreven over de veranderingen op het gebied van diaconaat en burgerparticipatie. Het is dus erg interessant om erachter te komen hoeveel impact Present Utrecht heeft gehad op het diaconaal bewustzijn en de diaconale betrokkenheid van de betrokken kerken in Utrecht.

Wat Present Utrecht en Present Nederland precies inhoudt zal later besproken worden. Daarbij zal ook nader gekeken worden naar de verschillende kerken die vanaf het begin betrokken waren bij Present Utrecht.

2.2 Vraagstelling

Het doel van Present is dat meer mensen vanzelfsprekend om gaan zien naar anderen (Daru S. , 2014). Present Utrecht is opgericht om dit doel in het bijzonder in de stad Utrecht te realiseren. Hierin zijn de eerder genoemde kerkelijke gemeentes in Utrecht samen gaan werken. In dit onderzoek wordt onderzocht in hoeverre Present Utrecht, sinds de oprichting tien jaar geleden, heeft bijgedragen aan het vanzelfsprekend omzien naar anderen bij de betrokken kerkelijke gemeentes. Hierin zijn er veel andere aspecten die ook meespelen. Zo is Present Utrecht niet het enige waardoor het mogelijk zou kunnen zijn dat meer mensen vanzelfsprekend om gaan zien naar de elkaar. Dit kan onder andere ook gebeuren door persoonlijke ontwikkelingen van mensen, door de kerk, door andere instanties of door maatschappelijke ontwikkelingen. In dit onderzoek zullen de maatschappelijke ontwikkelingen ook meegenomen worden. Hiermee worden de ontwikkelingen bedoeld op het gebied van burgerparticipatie. Hierin is de vraag in hoeverre de maatschappelijke ontwikkelingen invloed hebben gehad op het diaconaal bewustzijn van de betrokken kerken en hun leden. De centrale vraag die uit dit alles voortvloeit en leidend is geweest voor dit onderzoek is:

In hoeverre is het doel van de oprichters van Present Utrecht in de afgelopen tien jaar bij de betrokken kerken en hun leden gerealiseerd en wat was hierop de invloed van maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van burgerparticipatie?

Vanuit deze hoofdvraag komen vier deelvragen voort:

- 1. Wat hadden de initiatiefnemers uit de betrokken kerken voor ogen toen zij Present Utrecht oprichtten en in hoeverre is dat gerealiseerd?*
- 2. Hoeveel impact heeft Present Utrecht gehad op de betrokken kerkelijke gemeentes en hun leden, wat betreft het vanzelfsprekend omzien naar elkaar?*
- 3. Hoeveel invloed hebben maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van burgerparticipatie gehad op de betrokken kerken en hun leden?*
- 4. Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan aan Present Utrecht om hun doel verder te kunnen realiseren?*

2.3 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk zal aandacht worden gegeven aan diaconaat en de participatie samenleving. In hoofdstuk 4 wordt beschreven wat Present Nederland en Present Utrecht doen en wat de organisatie inhoudt. Ook zal in dit hoofdstuk de betrokken kerken nader bekeken worden. In hoofdstuk 5 wordt uitleg gegeven over de methodes die gehanteerd werden gedurende dit onderzoek, waarna in hoofdstuk 6 de uitkomsten van het onderzoek beschreven zullen worden. Vervolgens zal hier op gereflecteerd worden. Hoofdstuk 7 zal aandacht geven aan het beantwoorden van de hoofdvraag en deelvragen en de conclusies die daaraan verbonden kunnen worden. Vervolgens zal in datzelfde hoofdstuk aanbevelingen worden gedaan aan Present Utrecht. Afsluitend zal er een reflectie op het onderzoek gedaan worden.

3. Literatuurstudie

3.1 Diaconaat

Het woord diaconaat ontstond in de Nieuw Testamentische gemeente (Wolter & Noordegraaf, 2005). Het woord diaconaat betekent letterlijk dienstbetoon. Het is afgeleid van de Griekse woorden diakonia (= dienst), diakonein (= dienen), diakonos (= dienaar) (Noordegraaf D., 1991).

Als we kijken naar de term diaconaat zelf dan staan barmhartigheid en gerechtigheid centraal (Wolter & Noordegraaf, 2005). Diaconaat is op een bepaalde manier ook evangeliseren. Het is het Goede Nieuws vertellen door liefde en zorg voor de ander. De kerk heeft als lichaam van Christus een taak in onze maatschappij. Wij moeten over de muur van de kerk omzien naar de ander in nood, niet alleen met woorden maar ook met daden. Volgens Paulus is de kerk geroepen mee te bouwen aan Gods koninkrijk wereldwijd, en anderen tot hetzelfde aan te sporen (Wijma, et al., 2014). Praktisch gezien is diaconaat hulp in eerste levensbehoeften en het contact met mensen die geïsoleerd raken. Het heeft een praktische en sociale kant. Diaconaat draait niet om geld geven, maar om het leven (Miedema L., 2008). Bert Roor spreekt ook over diaconaat. Hij zegt dat het bij diaconaat niet alleen om noden gaat, maar ook om belangen. Het gaat niet alleen om diaconaal handelen maar ook om spreken in het belang van de ander. Als er onrecht wordt gedaan of iemand krijgt niet de aandacht die hij of zij verdient, mag daarover gesproken worden tegen diegene die daar verantwoordelijk voor is (Roor, De leerzijde van diaconaat, 2010). Als er bijvoorbeeld sprake is van het onjuist behandelen van asielzoekers, doordat zij bijvoorbeeld geen goed verblijf hebben, mag de overheid hierop aangesproken worden. Aan de basis van diaconaat staat de liefde die zich uit in barmhartigheid en gerechtigheid. Diaconaat is namelijk niet alleen liefdadigheid, het is de drang om anderen te helpen uit hun nood en het recht te laten overwinnen (Wolter & Noordegraaf, 2005).

Diaconaat is in opkomst, er is een bepaalde herwaardering. Dit komt doordat de bevolking ziet dat er meer omgezien moet worden naar de mensen om hen heen. De staat doet dit steeds minder en de verantwoordelijkheid daarin komt daardoor steeds meer bij de bevolking te liggen. De opkomst van diaconaat komt ook door een toenemende aandacht voor de missionaire en diakonale taak van de kerk in de wereld (Noordegraaf D., 1991). Aan het begin van de 21^e eeuw is er een opleving te zien in het diaconaal werk. Niet alleen in de kerken, maar ook daarbuiten. Dit sluit aan bij de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld de Wmo en in het voortgezet onderwijs, waar het waarschijnlijk verplicht wordt om maatschappelijke stages te gaan volgen (Roor, De leerzijde van diaconaat, 2010).

Het is lastig om het woord diaconaat duidelijk te definiëren aangezien het een erg breed en diepgaand begrip is. Bert Roor legt diaconaat als volgt uit (Roor, De leerzijde van diaconaat, 2010):

“Onder diaconaal handelen verstaan we de persoonlijke en gezamenlijke dienst die volgelingen van Jezus verlenen aan medemensen in moeilijke persoonlijke of maatschappelijke omstandigheden, in het bijzonder aan hen die geen helper hebben of door anderen worden uitgesloten. Deze dienst richt zich op het voorkomen, bestrijden, verminderen en mee uithouden van zowel fysiek en psychisch lijden, als sociale en materiele noden en maatschappelijk onrecht en heeft oog voor de geestelijke aspecten die hiermee verbonden zijn.

We operationaliseren diaconale betrokkenheid als extra aandacht, zorg en hulp van kerken en hun leden voor mensen die dat nodig hebben, binnen of buiten de betreffende gemeenten en ongeacht de aanleiding. De gelovige die diaconaal handelt communiceert hiermee het woord en de liefde van God onder de mensen. Daarom heeft diaconaal handelen theologisch gezien een missionaire dimensie. Tegelijk kan het een missionaire leerweg zijn voor christenen en kerken die willen leren hoe zij op een integere en integrale wijze missionair present kunnen zijn in een samenleving die zich kenmerkt door individualisering, ontkerkelijking, secularisatie, multireligiositeit en multiculturaliteit.”

Lutzen Miedema formuleert diaconaat als volgt (Miedema L. , 2008):

“Barmhartigheid + gerechtigheid = diaconaat.”

Diaconaat is het geven en ontvangen in de geest van de Bijbelse barmhartigheid en gerechtigheid. Daarnaast werkt de Protestantse Kerken in Nederland (PKN) ook met een definitie van diaconaat. Deze is als volgt geformuleerd (kerkrecht.nl):

“De gemeente vervult haar diaconale roeping in de kerk en in de wereld door in de dienst van barmhartigheid en gerechtigheid te delen wat haar aan gaven geschonken is, te helpen waar geen helper is en te getuigen van de gerechtigheid van God waar onrecht geschiedt.”

In dit onderzoek zal ik gebruik maken van de definitie van Lutzen Miedema: “Barmhartigheid + gerechtigheid = diaconaat” (Miedema L. , 2008). Ik kies voor deze definitie omdat het wat mij betreft een erg krachtige omschrijving is en diaconaat in de kern raakt. Diaconaat is wat mij betreft de samenvoeging van barmhartigheid en gerechtigheid. Het maakt daarin niet uit om wie het gaat, wat er gebeurt en in wat voor context. De ‘Van Dale’ definieert het woord barmhartig als ‘medelijdend’ of ‘mededogend’ (Van Dale). In dit woord draait het om het lijden of het verdriet van anderen en daarin meevoelen en ervaren. Het woord

gerechtigheid komt van het woord rechtvaardigheid of rechtvaardig (Van Dale). Rechtvaardig betekent iets van 'in overeenstemming met het recht (handelend)', 'billijk' of 'eerlijk' (Van Dale). Het stukje '-heid' achter het woord geeft een toestand of hoedanigheid aan (Philippa, 2003-2009). De woorden 'barmhartigheid' en 'gerechtigheid' geven de toestand of hoedanigheid weer van de woorden 'barmhartig' en 'recht'. De woorden geven zelf aan dat barmhartigheid en gerechtigheid aanwezig is. Waar barmhartigheid en gerechtigheid samenkomen, is diaconaat. In deze definitie komt echter niet naar voren dat het vanuit een christelijke inspiratie. Als ik kijk naar wat diaconaat is en waar het vandaan komt, vraag ik mij af of er alleen sprake is van diaconaat in een christelijke context. De letterlijke vertaling van de term bevat niets van het christendom zelf. Waarschijnlijk heeft de kerk het woord door de tijd heen overgenomen en eigen gemaakt. De kans is groot dat het woord inmiddels ook niet meer in een andere context wordt gebruikt. Wat mij betreft kan er ook sprake zijn van diaconaat in een niet christelijke context. Dit is tegenstrijdig met dat er eerder in dit gedeelte geschreven staat dat diaconaat ook een vorm van evangeliseren is. Diaconaat kan een vorm van evangeliseren zijn, maar het is in wezen zelf niet evangeliseren. In een christelijke context kan het een vorm van evangeliseren worden.

3.2 De participatie samenleving

3.2.1 Geschiedenis

Vanaf de tweede wereld oorlog (1939-1945) veranderde er veel in de samenleving. Zo ontstond vlak na de tweede oorlog de zogenoemde 'verzorgingsstaat'. Dit hield in dat de verantwoordelijkheid voor de sociaaleconomische zekerheid steeds meer werd geregeld door de staat. Er kwamen meer professionele en collectief gefinancierde zorg- en welzijnsvoorzieningen voor de burgers. De burgers waren hierin niet meer afhankelijk van particuliere initiatieven of familie en vrienden. Vandaar de ontwikkeling van de term 'verzorgingsstaat' (Jager-Vreugdenhil, Nederland participatieland?, 2012). In de jaren '70 was er een stagnatie in de economie en de overheid had steeds minder te besteden. Hierdoor werd duidelijk dat de verzorgingsstaat eigenlijk onbetaalbaar en onbeheersbaar was voor de overheid. Daarnaast groeide de kritiek op de verzorgingsstaat omdat de burgers het idee kregen dat de overheid te veel invloed had, onder andere op het gebied van sociaaleconomische zekerheid (Jager-Vreugdenhil, Nederland participatieland?, 2012). Daarnaast zorgde de verzorgingsstaat voor nog een probleem. Doordat de staat zorgde voor de sociaaleconomische zekerheid en de bevolking zelf niet naar elkaar om hoefde te zien, was het gevoel van eigen verantwoordelijkheid voor de zorg bij de bevolking sterk gedaald. De bevolking was gewend dat alles geregeld werd. Door die gewenning ontstond er een bepaald consumentisme en

individualistisch gedachtegoed, waardoor de bevolking erg weinig naar elkaar omkeek. Het omzien naar elkaar werd immers al gedaan door de overheid (Noordegraaf D. , 1991). Hierdoor kwam er in de jaren 80 een eerste verschuiving in het denken over burgerschap. Waar bij burgerschap eerst de nadruk werd gelegd op de rechten van de burger, begon het steeds meer te gaan over de plichten van de burger. Waar het eerst vooral ging over passief burgerschap, werd er nu ook gesproken over actief burgerschap (van Wijdeven, de Graaf, & Hendriks, 2013). Daarnaast werd er vanuit de politiek steeds meer aangegeven dat de burgers zelf meer verantwoordelijkheid moesten hebben, voor zichzelf en voor elkaar. Er waren mensen die het hiermee eens waren, maar er waren ook duidelijke tegenstanders. Er ontstond namelijk de angst dat er minder werkgelegenheid zou zijn als er meer verantwoordelijkheid zou liggen bij de burgers zelf. Deze discussie duurde voort in de jaren negentig. Er kwamen verschillende plannen en wetten vanuit de politiek om de verantwoordelijkheid meer bij de burgers te leggen, onder andere door het instellen van het persoonsgebonden budget (pgb) in 1996 (Jager-Vreugdenhil, Nederland participatieland?, 2012). Dit leidde uiteindelijk tot de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Deze wet werd in 2007 aangenomen. De website 'zorgwijzer.nl' zegt hier het volgende over (Zorgwijzer, 2016):

“De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is een wet in het kader van zorg en ondersteuning. De wet die sinds 2007 bestaat, wordt uitgevoerd door gemeenten in Nederland en heeft als doel om burgers zo goed mogelijk in staat te stellen om deel te nemen aan de samenleving. De Wmo is vooral bedoeld voor burgers die daarin problemen ondervinden, zoals ouderen en mensen met een beperking. Gemeenten zijn volgens de Wmo verplicht om deze groepen te compenseren door het aanbieden van voorzieningen en ondersteuning, bijvoorbeeld huishoudelijke hulp of een aanpassing aan de woning.”

Door deze wet hoopt de overheid de burgers te stimuleren om deel te nemen aan de samenleving. Wat hiermee wordt bedoeld is dat de burgers elkaar helpen op het gebied van zorg en in de sociale contacten. Het doel is dat er door de burgers onderling meer wordt omgezien naar elkaar. Er heeft door de wet een verschuiving plaatsgevonden. Waar eerst de zorg en het omzien naar de kwetsbaren in de samenleving geregeld werd door de overheid, komt de verantwoordelijkheid nu bij de burgers zelf. In de Wmo is 'participatie' een sleutelwoord, waarmee bedoeld wordt dat de burgers zelf participeren in de zorg voor de samenleving. De Wmo wil 'meer participatie', volgens Marja Jager-Vreugdenhil. Hierin is de Wmo niet alleen het doel tot 'meer participatie' maar ook het middel om dat doel te bereiken (Jager-Vreugdenhil, Nederland participatieland?, 2012, p. 221).

Het woord participatie wordt door de overheid vaak gebruikt in het kader van arbeids- en onderwijsparticipatie. In de Wmo wordt het woord 'participatie' echter anders gebruikt. In de eerste zin van de Memorie van toelichting bij de Wmo wordt dat al duidelijk (Tweede Kamer, TK 2004 - 2005, 30131, nr. 3, 2005):

"Samenhangend lokaal beleid om participatie van alle burgers mogelijk te maken en te bevorderen, uitgevoerd dicht bij de burger door een daarvoor goed toegeruste gemeente, is het belangrijkste oogmerk van dit wetsvoorstel."

Deze wet is er om de participatie van alle burgers mogelijk te maken en te bevorderen. In de loop van de tijd na de invoering van de Wmo is het woord 'burgerparticipatie' dan ook een gangbaar woord geworden om deze vorm van participatie aan te duiden (Eikenaar, 2014). De woorden die te maken hebben met burgerparticipatie worden de afgelopen jaren ook steeds vaker gebruikt. De woorden 'eigen verantwoordelijkheid' werden in het jaar 2000 in 1034 krantenartikelen gebruikt. Tien jaar later, in 2010, was dat bijna verdrievoudigd tot 2955 krantenartikelen. Het woord 'zelfredzaamheid' is in dezelfde periode gestegen van 189 naar 850 krantenartikelen die het woord gebruiken. Het woord 'publiek belang' is verdubbeld, van 85 naar 167 artikelen (van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014).

3.2.2 Burgerparticipatie

Er zijn twee vormen van burgerparticipatie: zelfredzame burgerparticipatie en beleidsbeïnvloedende burgerparticipatie. De eerst vorm houdt in dat mensen zelf aan de slag gaan. In de tweede vorm gaat het om invloed uitoefenen op het beleid van een instantie. Momenteel is er bij de overheid vooral veel aandacht voor zelfredzame burgerparticipatie (van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014).

3.2.3 Ontwikkelingen burgerparticipatie

Er zijn weinig schommelingen te zien in het niveau van zelfredzame en beleidsbeïnvloedende burgerparticipatie in de afgelopen decennia. Twee op de vijf Nederlanders zeggen dat ze vrijwilligerswerk doen, het gaat dan om ongeveer een uur per week. In de laatste vijf jaren lijkt er een trend te zijn dat minder vrijwilligers meer tijd zijn gaan investeren in hun vrijwilligerswerk (van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014). Het zijn vooral mensen van middelbare leeftijd, de hogere inkomens, hogeropgeleiden, kerkgangers en autochtonen die veel participeren. Hierin is het 'anderen helpen' de belangrijkste motief. De laatste jaren wordt zelfredzame burgerparticipatie ook gezien als een manier om de zelfredzaamheid, zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid van burgers groter te maken. Door de economische crisis en de bezuinigingen die daarop volgde, kan het ook niet anders meer dan dat burgers zelf meer moeten gaan

doen. Door de bezuinigingen zijn de publieke voorzieningen onbetaalbaar geworden. Er heerst wel een spanning wat betreft de burgerparticipatie. Waar de overheid graag zou willen dat de burgers meer participeren, krijgen de burgers niet de mogelijkheid om meer zeggenschap te hebben over het beleid (van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014).

Door onderzoek en bestudering van honderden burgerinitiatieven zijn er een aantal signalen te constateren omtrent burgerparticipatie (van der Heijden, van Dam, van Noortwijk, Salverda, & van Zanten, 2011):

1. Actief burgerschap is een beweging waar je niet meer omheen kunt
2. Burgers nemen op alle maatschappelijke terreinen initiatieven
3. Initiatieven van burgers vinden hun oorsprong in zingeving, mensen willen iets doen dat er toe doet. Hierdoor is er een grote passie en doorzettingsvermogen voor de initiatieven.
4. Burgers zoeken naar allianties bij het realiseren van hun initiatief. In het begin kan een initiatief wel op eigen voeten staan, maar er is op een gegeven moment samenwerking nodig met andere instanties om in leven te kunnen blijven.
5. Er ontstaan allerlei nieuwe sociale, informele verbanden
6. Veel burgerinitiatieven vragen om 'vertrouwen', er is vaak niet genoeg vertrouwen vanuit reguliere organisaties.
7. Burgers leveren met hun initiatieven vaak maatwerk en een hoge kwaliteit
8. Burgerinitiatieven worden sociale ondernemingen
9. Burgers kunnen nieuwe oplossingen vinden voor maatschappelijke problemen. Burgers zijn niet gebonden aan instituties, en kunnen daarom creatiever en meer vrijdenkend zijn. Hierdoor hebben zij een bredere kijk en komen ze met originele en *out of the box* ideeën.

Een burgerinitiatief begint vaak als een informeel initiatief. Zo'n initiatief wordt aangeduid als 'derde generatie burgerparticipatie'. Burgerparticipatie kan onderscheiden worden in drie 'generaties'. De generaties zijn geen vervanging van elkaar, maar zijn een uitbreiding van burgerparticipatie. In de jaren zeventig kregen de steeds mondiger wordende burgers inspraak in besluitvormingsprocedures. Dit is de eerste generatie burgerparticipatie. De tweede generatie kenmerkt zich doordat in de jaren negentig de burger eerder in het proces mee mocht denken en participeren in het vormen van beleid. De overheid had het wel voor het zeggen bij welke onderwerpen de burgers mochten meedenken, en op wat voor manier. Sinds deze eeuw is er sprake van een derde generatie burgerparticipatie: de informele burgerinitiatieven. Deze generatie kenmerkt zich door de participatie van de overheid. De burger bepaalt waar hij zich wil inzetten en de overheid helpt de burger daar bij (van Wijdeven, de Graaf, & Hendriks, 2013).

3.2.4 Diaconie en de Wmo

De Wmo heeft het denken in de diaconie in verschillende kerkelijke gemeentes veranderd. Dit gegeven komt voort uit een onderzoek in de volgende gemeentes: Amsterdam, Bellingwedde, Ede, Sittard. Dit zijn natuurlijk maar een aantal gemeentes waarbij er in het onderzoek ook een aantal gemeentes weergegeven werden waarbij de Wmo niets heeft veranderd. Dit onderzoek geeft echter wel aan dat de Wmo van betekenis is geweest in verschillende soorten kerken. Ook al is het een wet en is het van bovenaf geregeld, het heeft toch een bepaalde invloed op het denken van de kerkelijke gemeentes (Noordegraaf H. , 2012).

3.2.5 Definitie

Er zijn verschillende definities voor burgerparticipatie die gehanteerd worden. In een onderzoek naar burgerparticipatie in West-Brabant formuleren ze het als volgt:

Burgerparticipatie is deelname van burgers aan de publieke zaak (Onderzoek burgerparticipatie - Koepelnotitie, 2012).

Het Instituut voor Publiek en Politiek definieert het anders:

Burgerparticipatie is een manier van beleidsvoering waarbij burgers (al dan niet georganiseerd in maatschappelijke organisaties) direct of indirect bij het lokale beleid betrokken worden om door middel van samenwerking tot de ontwikkeling, uitvoering en/of evaluatie van beleid te komen (van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014).

De Raad voor het openbaar bestuur geeft er de volgende definitie aan:

Burgerparticipatie heeft een aanvullende werking op de representatieve democratie en betreft de actieve deelname van (groepen)burgers aan de verschillende fasen van het beleidsproces. Deze participatie heeft een proactief karakter en betreft een door burgers en politiek gelegitimeerd proces, dat een bepaalde procedure kent (van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014).

Deze verschillende definities laten zien dat burgerparticipatie een aanvulling is op de representatieve democratie waardoor burgers (extra) invloed uit kunnen oefenen op het overheidsbeleid. Hieruit blijkt dat het niet alleen gaat om het verbeteren van de wijk of de leefbaarheid van een bepaald persoon, het gaat ook om het invloed uitoefenen op het beleid. Zelf zal ik de definitie van het onderzoek naar burgerparticipatie uit 2012 gebruiken:

Burgerparticipatie is deelname van burgers aan de publieke zaak (Onderzoek burgerparticipatie - Koepelnotitie, 2012).

Hierin wordt er, wat betreft de manier van deelname, zelfredzame en beleidsbeïnvloedende burgerparticipatie bedoeld. Ik kies voor deze definitie omdat het de hele breedte van burgerparticipatie pakt. Bij de eerdere definities lees ik iets van een bepaalde mate van georganiseerde participatie. Wat mij betreft is burgerparticipatie er niet alleen in de georganiseerde vorm maar is het ook simpelweg bij de eenzame buurvrouw op de koffie gaan, en hierdoor deelnemen aan de publieke zaak. De term 'publieke zaak' komt van het Latijnse 'res publica'. Toon Kasdorp omschrijft het als volgt (Kasdorp, 2013):

"Een groep mensen die zich rechtens verbonden hebben met het oog op een gemeenschappelijk nut."

3.3 Operationalisatie

In dit onderzoek zal er gebruik gemaakt worden van verschillende termen. Deze termen kunnen op verschillende manieren geïnterpreteerd worden. Om duidelijk te maken wat er met deze termen in dit onderzoek bedoeld wordt, moeten de termen geoperationaliseerd worden.

3.3.1 Diaconale betrokkenheid

'Diaconale betrokkenheid' is een term die in dit onderzoek gebruikt gaat worden. Om dit te kunnen definiëren moeten de woorden uit elkaar gehaald worden. Het woord 'diaconale' komt van het woord diaconaat. Dit woord is zojuist gedefinieerd. Het woord betrokkenheid is de toestand of hoedanigheid van het woord 'betrokken'. Het woord betrokken betekent, in deze context, 'ermee gemoeid zijn' of 'ermee belast zijn' (Van Dale). Het woord houdt dus iets in van een handeling of er mentaal mee bezig zijn. Het geeft iets weer van dat het trekt aan een persoon. In het woord kan iets geproefd worden van een mentale en een praktische kant. 'Diaconale betrokkenheid' is dus met diaconaat gemoeid of belast zijn. Dit kan op een praktische manier, door handelingen, maar ook op een mentale manier.

3.3.2 Diaconaal bewustzijn

De woorden 'diaconaal bewustzijn' zullen ook gebruikt worden in dit onderzoek. De woorden lijken erg veel op 'diaconale betrokkenheid', maar bevatten een iets ander accent. Zoals eerder al genoemd is, is het woord 'diaconale' al gedefinieerd door het definiëren van het woord 'diaconaat'. Het woord bewustzijn ligt wat ingewikkelder. Van Dale geeft er echter een erg mooie

definitie aan: “het beseffen en kennen van het bestaan van iets of van zichzelf” (Van Dale). Bewustzijn is dus iets dat alleen in het kennen en weten van een mens aanwezig is. Het is geen handeling of iets dergelijks. Diaconaal bewustzijn is dus het beseffen en kennen van diaconaat. Er zit iets in van ervan af weten en er kennis van hebben. De heren H.A. Kruger en W.D. Kearney trekken bewustzijn echter wat breder dan alleen ervan af weten of er kennis van hebben. In hun methode om bewustzijn van de beveiliging van informatie te meten hanteren zij drie indicatoren: houding, kennis en gedrag. Met houding wordt bedoeld welke associatie iemand heeft ten opzichte van een bepaald onderwerp, of diegene er positief of negatief naar kijkt. Bij kennis gaat het om wat iemand van een bepaald onderwerp afweet en bij gedrag gaat het om in hoeverre iemand waarneembare activiteiten uitvoert met betrekking tot het onderwerp (Kruger & Kearney, 2006).

3.3.3 Diaconale betrokkenheid en diaconaal bewustzijn

Als er gekeken wordt naar de termen die gebruikt worden, diaconale betrokkenheid en diaconaal bewustzijn, dan is het lastig te peilen waar het verschil zit tussen de termen. Als ik kijk naar hoe de termen gedefinieerd zijn is er echter wel een verschil op te merken. Zoals al genoemd is bij diaconale betrokkenheid zit er iets in van een praktische kant, een handeling of waarneembare activiteit. Als er gekeken wordt naar diaconaal bewustzijn is er, als er puur gekeken wordt naar de definitie, geen sprake van een handeling. Het gaat daarin alleen om het beseffen en kennen van het bestaan van iets of van zichzelf. Er wordt niet gesproken over dat er iets waar te nemen is. Kruger en Kearney stellen echter dat er bij bewustzijn wel sprake is van gedrag. Dit komt naar voren in dat zij ook het gedrag meten van iemand, om uiteindelijk het bewustzijn te kunnen meten. Blijkbaar zit er dus ook een aspect van gedrag in. Ergens bewust van zijn is dus niet alleen maar ‘tussen de oren’, het heeft ook invloed op het handelen. Dat bewustzijn toch meer iets van weten en kennen is dan een handeling, blijkt uiteindelijk ook uit de methode van Kruger en Kearney. Zoals al besproken is hanteren zij drie indicatoren om bewustzijn te meten: houding, kennis en gedrag (Kruger & Kearney, 2006). Houding en kennis hebben allebei te maken met het mentale. Houding gaat over ergens positief of negatief tegenover staan en kennis heeft te maken met hoeveel iemand weet over een onderwerp. Gedrag heeft echter te maken met handelingen of waarneembare activiteiten. Het valt op dat maar één van de indicatoren te maken heeft met handelingen of waarneembare activiteiten. De andere twee gaan allebei over het besef hebben van iets of over hoe er over wordt gedacht. Hierin is te zien dat bij bewustzijn het mentale aspect belangrijker is dan het fysieke en waarneembare aspect. Hoewel de termen elkaar absoluut niet uitsluiten en juist erg veel overlap hebben, is er toch een verschil waar te nemen. Bij diaconale betrokkenheid wordt het accent uiteindelijk meer gelegd bij het fysieke of de waarneembare

activiteiten, waar bij diaconaal bewustzijn het accent meer ligt bij het ‘tussen de oren’ of het mentale.

3.3.4 Vanzelfsprekend omzien naar anderen

Deze terminologie komt vaak terug bij Present Utrecht en bij Present Nederland. Het kan uitgelegd worden aan de hand van woordenboeken en taalboeken, maar ik vond dat ik erachter moest komen hoe Present zelf en de mensen die betrokken zijn bij Present vanuit de verschillende kerken, deze terminologie bedoelen. Daarom heb ik in de interviews gevraagd naar wat zij hieronder verstaan. Aangezien ik deze terminologie regelmatig zal gebruiken in dit onderzoek, leek het mij handig om het duidelijk te operationaliseren. Woorden die veel terug kwamen op de vraag van wat de geïnterviewde personen verstonen onder ‘vanzelfsprekend omzien naar anderen’ waren: dichtbij, praktisch, kleine dingen en ‘er zijn’. Waar veel mensen ‘omzien naar anderen’ zien als iets wat ver weg gebeurt, door bijvoorbeeld geld te geven aan ontwikkelingslanden, kan dat juist ook heel dichtbij in de eigen buurt (Dieren, 2016) (Mouthaan, 2016). Vanzelfsprekend omzien naar anderen betekent ook dat je een bepaalde gevoeligheid ontwikkelt voor de hulpvraag van een ander, en helpt waar dat nodig is (Koldenhof, 2016). Het kan zelfs een tweede natuur worden (Mouthaan, 2016). Waar het omzien naar anderen in praktische zin kan, gebeurt er ook veel op mentaal gebied. Het kan ook gezien worden als dat er een kloof overbruggt wordt tussen diegene die helpt en diegene die de hulp nodig heeft. Er wordt contact gemaakt en er is sprake van ontmoeting (Riphagen, 2016). Vanzelfsprekend omzien naar anderen is ook een bepaald gevoel van verantwoordelijkheid voor bepaalde groepen die niet gezien worden en dat er betrokkenheid is bij de leefomgeving (Bakker, 2016). In het kader van het christelijk geloof is het ook handen en voeten geven aan het christen-zijn (Mouthaan, 2016). Kortom, als iemand vanzelfsprekend omziet naar anderen heeft diegene een gevoeligheid voor de hulpvraag van mensen heel dichtbij en heeft die een soort tweede natuur om hen vervolgens te helpen waar nodig. Er is een bepaald bewustzijn bij die persoon waaruit daden voortvloeien. Hierdoor ontstaat er een ontmoeting van mens tot mens waar de kloof van de verschillende werelden van de betrokken personen wordt overbruggt.

3.3.5 Kerk en kerkleden

In dit onderzoek wordt er veelvuldig gesproken over de verschillende kerken en de leden van die kerken. Als er gebruik gemaakt wordt van het woord kerk, wordt de kerk als instituut of organisatie bedoeld. Als er gebruikt gemaakt wordt van het woord kerkleden, worden de individuele leden van de betreffende kerk bedoeld.

4. Present Nederland en Present Utrecht

4.1 Present Nederland

Present is een stichting die zich in eerste instantie niet richt op de hulpvraag, maar op groepen mensen die iets te bieden hebben. Hierin is Present uniek aangezien zij uitgaan van de mensen die willen helpen in plaats van dat er gewerkt wordt vanuit de mensen die hulp nodig hebben. Present verbindt deze groepen met cliënten van maatschappelijke organisaties met een hulpvraag. De missie van Present Nederland luidt (Present, Present missie Hoofdstuk 1 handboek, 2016):

“Een brug slaan tussen mensen die iets te bieden hebben en mensen die daarmee geholpen kunnen worden.”

Present wil de kloof overbruggen tussen de Nederlanders die iets te bieden hebben en de één miljoen mensen in Nederland die sociaal sterk geïsoleerd zijn en geen betekenisvolle relatie hebben (Daru S. , 2012). Hoogleraar vrijwilligerswerk Lucas Meijs zegt in het Nederlands Dagblad op 17 januari 2014: “Present heeft sinds de oprichting, ruim tien jaar geleden, de manier waarop vrijwilligers geworven worden flink op z’n kop gezet. De klassieke manier van vrijwilligersrekrutering is dat een organisatie zelf vrijwilligers zoekt voor dingen die binnen die organisatie moeten gebeuren. Present pakt het radicaal anders aan: die werft niet onder eigen mensen en ook niet voor de eigen organisatie. Present heeft daarmee een nieuw soort bemiddeling geïntroduceerd” (Meijs, 2014).

De vrijwilligers van Present pakken het meeste zichtbare en praktische probleem aan, namelijk de onleefbare leefomgeving. Dit zorgt voor een doorbraak in de bestaanszekerheid en heeft een domino-effect: een goede leefomgeving kan een nieuwe start betekenen op fysiek, psychisch of praktisch niveau voor diegene met de hulpvraag. Dat de vrijwilligers zich zo inzetten is ook erg bemoedigend voor de mensen die hulp krijgen. Zij krijgen het gevoel dat zij het waard zijn. Hierdoor krijgen die mensen zelfvertrouwen en willen ze zelf ook weer aan de slag. Het werkt ook de andere kant op, de vrijwilliger komt namelijk met iemand in contact waar hij eerder nooit mee in contact zou komen. Dit zorgt voor een waardevolle levenservaring (Blokker & Steinfeld, 2015).

4.1.1 Werkwijze

Present onderscheidt zich door uit te gaan van het aanbod van de vrijwilligers. Er wordt met groepen gewerkt die eenmalig iets doen. Hierdoor zitten de vrijwilligers er niet structureel aan vast en past het beter in het drukke leven van

de vrijwilligers. De groep vrijwilligers die zich willen gaan inzetten, kiezen een datum en van daaruit wordt er een hulpvraag gezocht (Blokker & Steinfeld, 2015). Doordat Present met eenmalige acties werkt kunnen zij groepen vrijwilligers aantrekken die anders moeilijk of niet bereikt kunnen worden: studenten, collega's en gezinnen. Present richt zich naast de praktische hulp ook op de ontmoeting tussen de vrijwilligers en diegene die geholpen wordt. Op deze manier wordt er aandacht gegeven aan het sociale aspect. Veel ontvangers van een Present project zitten in een sociale isolatie en hebben niet zelf de vaardigheden, gezondheid of netwerk om zelf verandering in hun leven te brengen (Blokker & Steinfeld, 2015).

Present werkt met maatschappelijke organisaties. Daarin kan bijvoorbeeld gedacht worden aan woningbouwcorporaties of zorginstellingen. Zij komen met een zorgvraag bij Present en koppelen vervolgens de zorgvraag aan een groep vrijwilligers die zich hebben aangemeld (Daru S. , 2012).

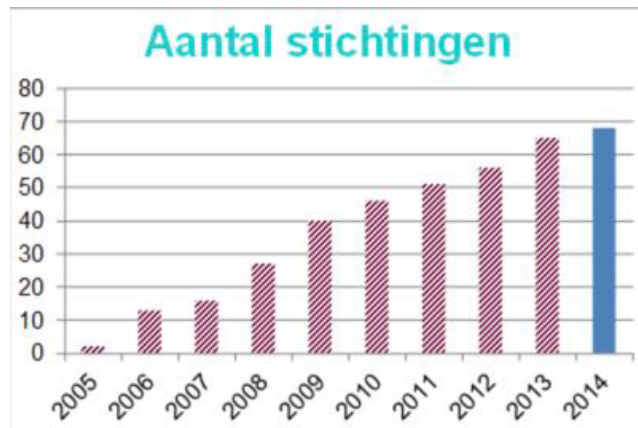
Cijfers van het aantal projecten via Present door heel Nederland in 2014 (Present, Jaarverslag Present Nederland 2014, 2015)

4.1.2 Geschiedenis Present Nederland

Present ontstond doordat de oprichters met de Britse organisatie 'Besom' in aanraking kwamen en door hun werkwijze geïnspireerd werden. Besom is een organisatie die sinds 1987 actief is in Londen. Zij bemoedigen mensen uit verschillende kerken om geld, goederen en tijd te geven om zo anderen te dienen. Na onderzoek bleek dat zoiets nog niet op gestructureerde wijze werd gedaan in Nederland. In 2002 werd door een werkgroep een projectplan bij de gemeente Zwolle ingediend, en is er een start gemaakt met de ontwikkeling van de formule Present. In 2003 ging Present in Zwolle van start als stichting. Zij hadden als missie: een brug slaan tussen mensen die iets hebben te bieden en mensen die daarmee geholpen kunnen worden (Daru S. , 2012). De formule bleek erg goed te werken. De maatschappelijke organisaties zagen het zelfs als een 'gat in de markt' (Setz, 2006). Present is daarna verder uitgebreid naar andere steden en dorpen. Gedurende het jaar 2014 is Present uitgegroeid tot 69 lokale stichtingen (Present, Jaarverslag Present Nederland 2014, 2015).

10 jaar Present in Utrecht

Overzicht van de groei van Present in Nederland tot en met 2014 (Present, Jaarverslag Present Nederland 2014, 2015)

4.2 Present Utrecht

4.2.1 Visie en missie

Present Utrecht werkt vanuit de volgende visie (Present S. , Jaarverslag 2015, 2015, p. 3):

“Mensen hebben een eigen kracht die door samen doen en in contact met anderen tot uiting komt. Door samen te doen komt er een maatschappelijke beweging op gang waarin het vanzelfsprekend is dat mensen naar elkaar omzien. Een beweging waarin Utrechters het vanzelfsprekend vinden elkaar in de buurt te helpen met een klus, een praatje of ander contact”

Present Utrecht wil vrijwilligersgroepen de gelegenheid blijven geven om er te zijn voor een ander in Utrecht. Present Utrecht begeleidt de groepen hierin en gelooft dat daarmee een beweging op gang wordt gebracht waarin mensen er zijn voor elkaar (Present S. , Jaarverslag 2015, 2015). De missie van Present Utrecht luidt als volgt (Present S. , Jaarverslag 2015, 2015, p. 3):

“Present Utrecht verbindt groepen mensen die tijd geven en zich inzetten om een ander te helpen, aan mensen die ze normaal niet zouden ontmoeten”

Present Utrecht doet dit vanuit een christelijk-sociale identiteit. Present Utrecht legt de verbinding tussen groepen die incidenteel hun handen willen aanbieden en mensen die hulp nodig hebben omdat die dit zelf niet kunnen (laten) doen. Waar Present verschilt van andere vrijwilligersorganisaties is dat Present zich richt op het aanbod van de hulp. Waar andere organisaties vaak denken vanuit de hulpvraag, richt Present zich juist op de mensen die willen helpen. Mensen willen vaak wel wat doen voor anderen maar het is lastig om te helpen binnen de mogelijkheden die iemand heeft. Zo weten mensen vaak niet wat ze kunnen doen en willen ze niet ergens structureel aan vast zitten. Present is daarin een brug. Er wordt een brug gebouwd tussen een groot potentieel van mensen die zich willen inzetten, en aan de andere kant de vraag naar ondersteuning vanuit de samenleving (Present S. , Jaarverslag 2015, 2015).

4.2.2 Geschiedenis

Tien jaar geleden werd Present Utrecht opgericht. Enkele personen uit kerken in Utrecht hebben gezamenlijk het initiatief genomen om de Present-formule ook in Utrecht op te zetten. Zij kozen voor deze formule omdat de formule erg succesvol bleek in Zwolle. De personen die het initiatief hebben genomen om Present Utrecht op te zetten, waren op zoek naar een formule om op een toegankelijke manier hulp te bieden aan mensen die dat nodig hebben (Present Utrecht, 2006). Deze personen zagen dat er in hun kerken een wens was om meer, of op een andere manier, mensen te helpen die het minder hebben. Daar wilden zij wat aan doen. Present Utrecht werd vervolgens opgezet als middel om die wens te kunnen faciliteren. Present Utrecht begon in 2005 als experiment in Utrecht Noordoost, door leden uit de Nieuwe Kerk in Utrecht. In dat jaar sloot baptistengemeente de Rank zich ook aan. Op den duur sloten de Jacobikerk en de Vineyard Utrecht zich ook aan bij het opzetten van Present Utrecht (Present Utrecht, 2006).

4.2.3 Organisatie

Als een groep zich wilt inzetten via Present Utrecht wordt er samen gezocht naar een project dat goed bij de groep past. Via maatschappelijke organisaties gaat Present Utrecht op zoek naar mogelijke projecten voor de groep. Present Utrecht is zelf geen hulpverleningsorganisatie, maar wil een toevoeging zijn aan de bestaande hulpverlening. De samenwerking met de maatschappelijke organisaties zorgt ervoor dat de hulp van de groep goed terechtkomt (Present S. , Jaarverslag 2015, 2015). Het aanbod van groepen mensen die zich vrijwillig een dag willen inzetten bleek groter dan van tevoren gedacht. Het aanbod is bij Present Utrecht in het verleden zelfs zo groot geweest dat het nodig was om het aanbod van groepen te remmen om zo de kwaliteit van de begeleiding hoog te houden (Present Utrecht, 2012).

232 projecten

1567 vrijwilligers

4816 werkuren

Cijfers van het aantal projecten via Present Utrecht in 2015 (Present S. , Jaarverslag 2015, 2015)

Organisatorisch gezien bestaat Present Utrecht uit een bestuur en een operationeel team. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de activiteiten van de stichting, de financiën en het beleid. Daarnaast speelt het bestuur een belangrijke rol in de vorming van de visie en het ontwikkelen en onderhouden van het netwerk van Present Utrecht. Het operationeel team zorgt ervoor dat het beleid uitgevoerd wordt. Het operationeel team wordt aangestuurd door de algemeen coördinator. Het bestuur stelt het beleid en de begroting vast, controleert de uitvoering en stuurt bij waar dat nodig is. Daarnaast is het bestuur ook een klankbord voor de algemeen coördinator (Present S. , Jaarverslag 2015, 2015).

4.2.4 Kerken

Veel van de vrijwilligers komen uit de verschillende kerken in Utrecht. Zo ook uit de kerken die vanaf het begin betrokken zijn bij Present Utrecht en waar het in dit onderzoek om gaat. In totaal zijn 11 verschillende kerkelijke gemeentes betrokken geweest bij 71 projecten in het jaar 2015 (Present S. , Jaarverslag 2015, 2015).

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Jacobikerk	0	0	2	9	7	10	14	7	7	11	7
Nieuwe Kerk	8	18	9	13	19	14	11	17	25	6	1
Vineyard	0	0	0	3	8	30	20	21	21	18	7
De Rank	0	7	15	16	7	14	11	24	27	21	20
Totaal	8	25	26	41	41	68	56	69	80	56	35

Het aantal projecten vanuit de vier kerken die samenwerkten in het opstarten van Present (Present Utrecht, 2016)

4.2.5 Financiën

Present Utrecht is een organisatie die als stichting geen winst kan en mag maken. Zij moeten echter wel geld binnen krijgen om te kunnen blijven bestaan. Present Utrecht wordt op verschillende manieren gefinancierd. Zo krijgen zij subsidie van de gemeente Utrecht. Ook zijn er woningcorporaties, fondsen, kerken en bedrijven die bijdragen. Bovendien zijn er ook particuliere donateurs die giften overmaken naar Present Utrecht (Present S. , Jaarverslag 2015, 2015). Sinds een aantal jaar is ervoor gekozen om meer vrijwilligers, stagiairs en trainees aan te trekken om voor Present Utrecht aan de slag te gaan. Ingegeven door een inhoudelijke keuze, zijn er hierdoor minder uitgaven op het gebied van personele lasten (Present S. , Jaarverslag 2015, 2015).

4.2.6 Decentralisatie

In het jaar 2015 is een teruggang in het aantal hulpvragen aan Present Utrecht vanuit de maatschappelijke organisaties te zien. Dit komt voor een groot deel door de decentralisatie van de zorg. Dit houdt in dat waar eerder de overheid de zorg op landelijk niveau organiseerde, dit nu is overgedragen aan de gemeentes in Nederland. Dat resulteerde in een nieuwe infrastructuur op zorg en welzijn in Utrecht. De zorg wordt nu op gemeentelijk niveau georganiseerd. Deze regeling is begin 2015 ingevoerd. Hierdoor is de zorg in elke gemeente anders georganiseerd. Utrecht heeft, wat betreft de zorg, onder andere gekozen voor buurtteams. Als een inwoner tegen een probleem aanloopt op het gebied van gezondheid, financiën, eenzaamheid of iets dergelijks, kan diegene aankloppen bij de buurtteams. Deze buurtteams werken nauw samen met de gemeente en de zorginstellingen (Utrecht.nl). Dat de zorg in Utrecht vanaf januari 2015 anders is geregeld heeft ook gevolgen voor Present Utrecht. Door deze verschuiving is het oude netwerk van Present Utrecht ernstig verstoord. Waar Present Utrecht eerder goede contacten had met de maatschappelijke organisaties, moeten zij nu veel contacten opnieuw gaan leggen (Euving, 2016).

4.3 De betrokken kerken

Present Utrecht is door personen uit verschillende kerken opgezet. Om een beeld te krijgen van de kerken waar het om gaat, zal er een korte omschrijving worden gegeven van elke kerkelijke gemeente.

4.3.1 De Nieuwe Kerk

De Nieuwe Kerk is een gemeente in de wijk Witte Vrouwen in Utrecht. De kerk is onderdeel van de Protestantse Kerk in Nederland. De gemeente telt ongeveer 400 leden waarvan ruim de helft tussen de twintig en veertig jaar oud (nk-utrecht.nl) is. De missie van de Nieuwe Kerk is:

“De Nieuwe Kerk is een gemeenschap van Jezus Christus waar mensen thuiskomen, God eren en bouwen aan Zijn Koninkrijk.”

De visie van de Nieuwe Kerk wordt vormgegeven aan de hand van vijf (droom)beelden (Visie Nieuwe Kerk 2013-2018, 2013):

1. De Nieuwe Kerk als plaats om God te eren;
2. De Nieuwe Kerk als een thuis voor alle mensen;
3. De Nieuwe Kerk als plaats van herstel en groei;
4. De Nieuwe Kerk als dienaar van wijk en stad;
5. De Nieuwe Kerk als groeiende gemeenschap.

De Nieuwe Kerk is een kerk die zich veel bezighoudt met het actief zijn in de wijk, stellen Gerard van Dieren en Arina Bakker (Dieren, 2016) (Bakker, 2016). Doordat de gemeente daar aandacht aan wilde besteden werd er een onderzoek gedaan in de wijk Wittevrouwen. Uit dat onderzoek bleek dat er in de wijk veel eenzame ouderen en veel *yuppen* (*yup is de Engelse afkorting voor Young Urban Professional en de benaming voor een jonge twintiger of dertiger uit de hogere middenklasse* (ensie.nl, 2015)) wonen. Die yuppen hebben het druk, maar uit het onderzoek bleek dat ze toch wel graag iets wilden doen. Het concept van Present sloot hier naadloos op aan. Gerard van Dieren van de Nieuwe Kerk kwam in contact met Ben Kostwinder van de Rank, en zij kwamen erachter dat zij dezelfde ambities hadden wat betreft diaconaat in de kerk. Uit dit contact ontstond een samenwerking die uiteindelijk leidde tot Present Utrecht. Het doel was in eerste instantie niet om Present op te richten maar om vanuit de kerk meer initiatief te nemen in diaconaal opzicht vanuit de visie dat zij als gemeente meer midden in de samenleving willen staan. De Nieuwe Kerk en de Rank begonnen met 10 projecten via Present. Hieruit ontstond veel enthousiasme voor de werkwijze en de uiteindelijke oprichting van Present Utrecht (Dieren, 2016).

4.3.2 De Rank

De Rank in Utrecht bestaat uit twee baptistengemeentes. Er is een gemeente die samenkomt vlakbij het centrum van Utrecht en een gemeente die in de wijk Leidsche Rijn elkaar ontmoeten. Voor dit onderzoek zal ik mij richten op de Rank in het centrum van Utrecht. Deze gemeente heeft zo'n 800 gemeenteleden (derank.org). Het is een gemeente waar alle leeftijdsgroepen goed vertegenwoordigd zijn (derank.org, 2016). Het grootste deel van de gemeente is tussen de 20 en 35 jaar oud. Er zijn veel studenten en jonge gezinnen (Esseveldt, 2016). De gemeente verwoordt hun missie als volgt (derank.org):

“Wij willen de Here God eren door Zijn liefde te ontvangen, te beantwoorden en uit te dragen.”

De visie die de Rank heeft is als volgt geformuleerd (derank.org):

“Wij verlangen ernaar een herbergzame, inspirerende en dienende gemeenschap van toegewijde volgelingen van Jezus Christus te zijn, die door de kracht van Gods Geest zodanig verschil maken in hun omgeving dat mensen God leren kennen.”

Het initiatief voor het opzetten van Present Utrecht werd genomen door Gerard van Dieren uit de Nieuwe Kerk en Ben Kostwinder uit de Rank. Bij de Rank was er een verlangen om meer diaconaal actief te zijn. Ben Kostwinder wilde hier wat

mee doen en is in 2005 naar een Besom conferentie geweest in Londen. Daar is hij Gerard van Dieren tegen het lijf gelopen. Vanuit dat contact en de uiteindelijk samenwerking is Present Utrecht ontstaan (Dieren, 2016). De Rank is een kerk waarin aanbidding, er zijn voor elkaar, en het Woord van God centraal staan (Esseveldt, 2016).

4.3.3 De Jacobikerk

De Jacobikerk is een kerkelijke gemeente die samenkomt in het gelijknamige monumentale kerkgebouw. Ze zijn een wijkgemeente binnen de Protestantse Kerk in Nederland. De Jacobikerk is een kerk die graag de verbinding wil maken tussen de gereformeerde traditie en de hedendaagse maatschappij (jacobikerk.nl). De missie van de gemeente verwoorden zij als volgt (jacobikerk.nl):

“De Jacobikerk wil een missionaire gemeenschap zijn, waarin we elkaar toerusten en aanmoedigen om in het dagelijks leven discipel te zijn van Jezus Christus.”

Waar de gemeente hun eigen kerkdienst beschrijft als sober, zijn er veel activiteiten naast de kerkdienst waar er op een laagdrempelige manier kennis gemaakt kan worden met het evangelie en eventueel verder ontdekt kan worden (jacobikerk.nl). De gemeente kent ongeveer 800 leden (jacobikerk.nl). In de afgelopen jaren is de Jacobikerk veel bezig geweest met het thema ‘discipelschap’. De vraag die heerste was hoe iemand handen en voeten kan geven aan het missionaire aspect van geloven. Hier hopen zij achter te kunnen komen door aandacht te geven aan discipelschap (Mouthaan, 2016). In de Jacobikerk is er veel doorloop van gemeenteleden. Veel mensen blijven maar kort lid van de gemeente en gaan bijvoorbeeld op een gegeven moment weer verhuizen en worden ergens anders lid (Mouthaan, 2016). De Jacobikerk sloot zich in 2006 aan bij het opzetten van Present Utrecht (Present Utrecht, 2006). De kerkraad van de Jacobikerk destijds vond Present een mooi initiatief en daar wilden zij wat mee doen. Hieruit is een commissie ontstaan die hielp bij het opzetten van Present Utrecht (Mouthaan, 2016).

5. Onderzoeksmethoden

5.1 Literatuurstudie

Om een goed beeld te kunnen krijgen van Present Utrecht, diaconaat, de participatiesamenleving en de Wmo is onderzoek nodig. Om dit goed te kunnen onderzoeken heb ik ervoor gekozen om literatuurstudie te doen. Hier heb ik veel verschillende bronnen voor gebruikt. Hierdoor heb ik een kwalitatief goed beeld van de verschillende onderwerpen gekregen die ik vervolgens goed heb neer kunnen zetten in dit onderzoeksrapport.

5.2 Het onderzoeken van de hoofdvraag

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn er verschillende onderzoeksmethoden nodig. Ik heb ervoor gekozen om gebruik te maken van kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Ik heb hiervoor gekozen om de veelzijdigheid van het vraagstuk te kunnen beantwoorden. Om te kunnen beantwoorden wat de oprichters van Present Utrecht voor ogen hadden, moet ik met hen in gesprek gaan om te weten wat er achter de oprichting van Present Utrecht zat. In een gesprek komt er meer naar voren qua gevoel en beleving dan door het lezen van documenten. Op deze manier ontstaat er een meer realistisch beeld van het doel van de oprichting van Present Utrecht. Het kan ook kwantitatief onderzocht worden door middel van een enquête. Gedurende het literatuuronderzoek en in de gesprekken met de mensen die betrokken waren bij Present Utrecht in de afgelopen tien jaar, kwamen verschillende dingen naar voren. Zo kwam er in de documenten van Present Utrecht en uit de gesprekken naar voren dat Present Utrecht een beweging op gang wil brengen. Zij willen een beweging op gang brengen waarbij meer mensen vanzelfsprekend om gaan zien naar anderen. In dit onderzoek wordt er gekeken naar hoe dat in de betrokken kerken plaats heeft gevonden en wellicht nog steeds plaatsvindt. Dat 'omzien naar anderen' heeft, zoals eerder besproken, te maken met een bepaald bewustzijn. Omdat het bij Present Utrecht gaat om het helpen van mensen die het minder hebben, een bepaalde barmhartigheid en gerechtigheid, kan er gesproken worden over diaconaat. Zelf gebruikt Present Utrecht deze echter term niet, maar als er gekeken wordt naar de definitie van diaconie en het werk dat Present Utrecht doet, kan er gesteld worden dat het wel degelijk gaat om diaconaat. Diaconaat is een term die binnen kerken wordt gebruikt. Present Utrecht is een organisatie die er voor iedereen is, daarom zal Present de term diaconaat niet gebruiken. Voor dit onderzoek is de term echter wel geschikt. Niet alleen omdat er zeer sterke overeenkomsten te zien zijn tussen het werk van Present Utrecht en de definitie van het woord diaconaat, maar ook omdat in dit onderzoek het werk van Present Utrecht vanuit de kerken worden onderzocht. In de verschillende kerken wordt het woord diaconaat gebruikt om de inzet voor mensen die hulp nodig hebben aan te duiden (protestantsekerk.nl). Om dat

‘omzien naar anderen’ te kunnen onderzoeken moet dus het bewustzijn van diaconaat worden onderzocht. Ik zal hierin de woorden diaconaal bewustzijn gebruiken.

Wat de invloed was van de maatschappelijke ontwikkelingen omtrent burgerparticipatie op de ontwikkelingen van het diaconaal bewustzijn binnen de betrokken kerken, zal op een kwalitatieve manier onderzocht worden. Deze vraag zal meegenomen worden in de gesprekken met de oprichters van Present Utrecht en de betrokken mensen vanuit de verschillende kerken. Op deze manier ontstaat er hopelijk een beeld van wat de invloed was van de maatschappelijke ontwikkelingen.

5.2.1 Meten diaconaal bewustzijn

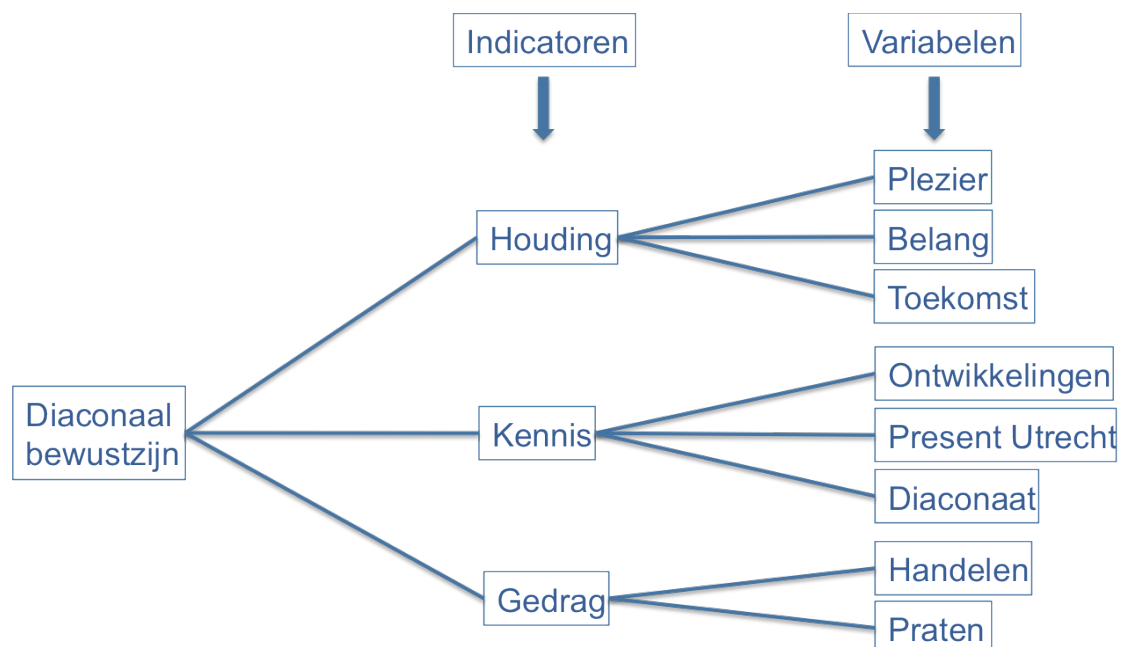
Bewustzijn is ingewikkeld om goed te kunnen onderzoeken en meten. Door de jaren heen is hier wel veel over nagedacht. Er zijn verschillende manieren om dit te onderzoeken. Zo is er de methode van *Confidence ratings* (CR) (Timmermans & Cleeremans, 2015). Bij deze methode moet iemand zichzelf beoordelen op de mate van zelfverzekerdheid ten op zichte van het onderwerp. De desbetreffende persoon vult bijvoorbeeld een vragenlijst in met vragen over het onderwerp en moet vervolgens aangeven in hoeverre diegene zeker is van zichzelf dat hij of zij die vragenlijst goed heeft ingevuld. Hoe zekerder iemand is van zijn of haar antwoorden, hoe hoger het bewustzijn ten opzichte van het onderwerp. Het nadeel van deze methode is wel dat als twee personen aangeven in hoeverre zij zeker van hun antwoorden zijn, zij verschillende criteria kunnen gaan gebruiken. Deze personen kunnen voor zichzelf andere criteria gaan gebruiken om te beoordelen of zij zeker van hun antwoorden zijn of niet (Sandberg, Timmermans, Overgaard, & Cleeremans, 2010). Een andere methode is ontwikkeld door Ramsøy en Overgaard in 2004. Deze methode heet de *Perceptual awareness scale* (PAS) (Timmermans & Cleeremans, 2015). Bij deze methode wordt de deelnemer kort visueel blootgesteld aan afbeeldingen die te maken hebben met het onderwerp. De deelnemer moet vervolgens aangeven in hoeverre hij of zij de afbeelding helder zag. Hoe duidelijker de afbeelding was voor de deelnemer, hoe groter de herkenning bij de deelnemer (diegene heeft blijkbaar eerder iets dergelijks gezien) en hoe hoger het bewustzijn ten opzichte van het onderwerp. Het nadeel van deze methode is dat de uitkomst afhankelijk is van in hoeverre de deelnemers hun ervaring kunnen overbrengen (Sandberg, Timmermans, Overgaard, & Cleeremans, 2010). De heren H.A. Kruger en W.D. Kearney hebben ook een goed model ontwikkeld (Kruger & Kearney, 2006). Hoewel het betreffende model is ontwikkeld om bewustzijn te meten op het gebied van informatiebeveiliging, zou dit ook gebruikt kunnen worden voor het bewustzijn op een ander gebied. Het kan op een ander gebied ook gebruikt worden omdat het gaat om een methode waarin het niet specifiek over informatiebeveiliging hoeft te gaan. Dit model baseren zij op studies vanuit de sociale psychologie. In

dit model wordt het bewustzijn gemeten aan de hand van drie indicatoren: houding, kennis en gedrag. Met houding wordt bedoeld welke associatie iemand heeft ten opzichte van een bepaald onderwerp, of diegene er positief of negatief naar kijkt. Bij kennis gaat het om wat iemand van een bepaald onderwerp afweet en bij gedrag gaat het om in hoeverre iemand waarneembare activiteiten uitvoert met betrekking tot het onderwerp. Voor dit onderzoek kies ik voor deze laatste methode. De PAS en CR methode zijn wat mij betreft te veel gebonden aan op wat voor manier de deelnemers hun antwoorden invullen. Bij de PAS methode moet de deelnemer hun ervaring goed kunnen overbrengen, en bij de CR methode moet de deelnemer zichzelf goed kunnen beoordelen. Daarnaast moet bij de CR methode elke deelnemer zichzelf op dezelfde manier beoordelen. Er is bij de PAS en CR methodes wat mij betreft te veel afhankelijk van de deelnemers zelf. Natuurlijk is de methode van Kruger & Kearney ook niet waterdicht. Kruger & Kearney gebruiken echter een meer directe manier van vragen. Zij vragen niet naar hoe iemand iets heeft ervaren of er wordt geen beroep gemaakt op zelfreflectie. Hierdoor zijn de uitkomsten van het onderzoek minder afhankelijk van de kundigheid van de deelnemers.

Zoals eerder genoemd zijn er bij het model van Kruger & Kearney drie indicatoren aan de hand waarvan het bewustzijn gemeten wordt: houding, kennis en gedrag. Deze drie indicatoren moeten vervolgens uitgewerkt worden in variabelen (Hämäläinen). Dit zijn variabelen aan de hand waarvan de indicatoren gemeten kunnen worden. De variabelen van de verschillende indicatoren zullen nu op een rijtje worden gezet.

Een houding hebben kent verschillende kanten en kan daarom op verschillende manieren gemeten worden. Een houding van iemand ten opzichte van een onderwerp is of iemand positief of negatief tegen dat onderwerp aankijkt (Kruger & Kearney, 2006). Volgens Claudia de Graauw zijn er bij het meten van een houding vier elementen: kennis, belang, plezier en toekomst. 'Kennis' houdt in wat iemand van het onderwerp afweet en 'belang' is ergens de waarde van inzien ten opzichte van de maatschappij. Bij 'plezier' gaat het erom of er vreugde uit gehaald wordt, dit is immers van belang als iemand ergens een positieve associatie bij heeft. Bij 'toekomst' gaat het erom in hoeverre iemand een beeld kan vormen van zichzelf in relatie tot het onderwerp en zich kan relateren aan het onderwerp (Graauw). De eerste variabele dat de Graauw noemt is 'kennis'. Deze variabele zal wat deze indicator betreft niet gemeten worden aangezien dit al gemeten wordt bij de indicator 'kennis'. Als er gekeken wordt naar de indicator 'kennis', zijn er wat dit onderwerp betreft een drietal variabelen waarvan de kennis gemeten kan worden. Dit is kennis op het gebied van diaconaat, kennis van Present Utrecht en kennis van de ontwikkelingen in de samenleving op het gebied van 'omzien naar anderen'. Als er nagedacht wordt over 'omzien naar anderen', wordt er in kerken vaak gesproken over 'diaconaat'. Het is daarom van belang om te weten of de ondervraagden ook weten wat dat inhoudt. Daarnaast gaat het in dit onderzoek uiteindelijk om de impact van

Present Utrecht op de betrokken kerken. Het is daarom van belang in hoeverre iemand kennis heeft van Present Utrecht. Vervolgens is de kennis van ontwikkelingen in de samenleving omtrent 'omzien naar anderen' ook een goede meter van in hoeverre iemand zich bezig houdt met dit onderwerp. Als iemand hier veel van afweet, laat dat zien dat diegene er geïnteresseerd in is en in het dagelijks leven er zich mee bezig houdt. Bij ontwikkelingen in de samenleving op het gebied van 'omzien naar anderen' zal in het kader van deze indicator de nadruk liggen bij de ontwikkelingen omtrent burgerparticipatie. Als iemand een goede kennis heeft van wat diaconaat inhoudt, wat Present Utrecht is en wat zij doen, en weet van de ontwikkelingen omtrent burgerparticipatie, kan er gesteld worden dat er wat betreft de indicator 'kennis' een goed diaconaal bewustzijn is. Als laatste indicator voor het meten van bewustzijn is er 'gedrag'. Hierin gaat het om waarneembaar gedrag. Als we nadenken over gedrag omtrent 'omzien naar anderen' dan zijn er twee variabelen die onderzocht kunnen worden om deze indicator te kunnen meten: handelen en spreken. Als er gekeken wordt naar het woord gedrag, dan wordt er snel gedacht aan wat iemand doet, of hoe iemand handelt. Daarom is dit ook de eerste variabele die gemeten wordt bij de indicator 'gedrag'. Daarnaast wordt er ook gekeken naar in hoeverre iemand spreekt over het onderwerp. In Mattheüs 12:34 zegt Jezus: "waar het hart vol van is, daar loopt de mond van over." Als iemand iets belangrijk vindt of zich ergens veel mee bezig houdt, dan spreekt diegene meer over dat onderwerp dan over andere onderwerpen. Als iemand veel spreekt over 'omzien naar anderen', direct of indirect, en veel doet omtrent diaconaat, binnen of buiten de kerk, kan er gezegd worden dat diegene op het gebied van gedrag diaconaal bewust is. Dit alles kan overzichtelijk worden gemaakt in een boomdiagram, de *value tree* (Hämäläinen). Deze *value tree* wordt gemaakt om een duidelijk overzicht te krijgen waar het vraagstuk over gaat en wat er nodig is om antwoord te krijgen op dat vraagstuk.

5.2.2 Meten diaconale betrokkenheid

Zoals eerder al aangegeven heeft diaconale betrokkenheid meer met de praktische kant van diaconaat te maken. Als eerste zou dit gemeten kunnen worden aan de hand van cijfers. De cijfers die relevant zijn voor dit onderzoek zijn de cijfers van hoeveel projecten de verschillende betrokken kerken bij Present Utrecht hebben gedaan. Daarin zal waarschijnlijk een stijging of daling te zien zijn. Aan de hand daarvan kunnen er vragen worden gesteld aan de personen die worden geïnterviewd hoe het komt dat die stijging of daling er in het verleden was, of op dit moment is. Het hoeft namelijk niet zo te zijn dat de diaconale betrokkenheid daalt als de cijfers omtrent projecten bij Present Utrecht dalen. Dit hoeft niet aangezien er misschien sprake is van bijvoorbeeld andere projecten binnen de betrokken kerken. Deze cijfers geven echter geen totaal plaatje. Om de diaconale betrokkenheid verder te kunnen meten zal er gebruik worden gemaakt van de uitkomsten van het onderzoek naar het diaconaal bewustzijn. Aangezien diaconale betrokkenheid veel weg heeft van de praktische kant van diaconaat, zal er gekeken worden naar de indicator 'gedrag' van het onderzoek naar het diaconaal bewustzijn. Kortom, er zal gebruik gemaakt worden van de uitkomsten van de indicator 'gedrag' van het onderzoek naar het diaconaal bewustzijn, daarnaast zullen de cijfers gebruikt worden van het aantal projecten die de betrokken kerken hebben gedaan over de afgelopen jaren. Er zal vervolgens gereflecteerd worden op deze gegevens aan de hand van de interviews die worden gedaan. Op deze manier kunnen de gegevens in de juiste context geplaatst worden en ontstaat er een goed beeld van de diaconale betrokkenheid van de betrokken kerken, en wat voor impact Present Utrecht daarin heeft gehad.

5.3 De enquête

De vragen voor de enquête zullen onderverdeeld worden in de eerder vernoemde indicatoren: houding, kennis en gedrag. De vragen zelf zullen vervolgens geformuleerd worden aan de hand van de variabelen die bij de verschillende indicatoren horen. Als een x aantal mensen de vragen hebben ingevuld komt er per vraag een percentage uit. Per variabele zijn er vier vragen. Het gemiddelde van de vier vragen van een bepaald variabele is het eind percentage van die variabele. Als vervolgens het gemiddelde genomen wordt van de percentages van alle variabelen binnen een indicator, is er een eind percentage voor die indicator. Het gemiddelde van de percentages van de drie indicatoren is het eind percentage voor het diaconaal bewustzijn. De variabelen zullen niet overal evenveel wegen: bij 'houding' en 'kennis' weegt een enkel variabel 33,33% mee, en bij 'gedrag' wegen beide variabelen 50% mee. Dit komt doordat bij gedrag er twee variabelen meegenomen worden in plaats van drie. De indicatoren zullen alle drie 33,33% meewegen in het eind percentage. Het feit dat bij het meten van bewustzijn het accent minder ligt op gedrag is al

meegenomen in het feit dat het gaat om een enkel indicator bij een totaal van drie indicatoren. Waar de beide andere indicatoren wel gaan om het mentale aspect van dit onderwerp. In de enquête zal er gebruik gemaakt worden van gesloten vragen met de opties 'nee' of 'ja' en vragen waarbij er antwoord gegeven kan worden aan de hand van een vijf punten Likertschaal. Bij de vragen waarbij het mogelijk is te antwoorden aan de hand van de Likertschaal, staat er aan de ene kant 'helemaal niet mee eens' en aan de andere kant 'helemaal mee eens'. Hoe hoger het percentage van 'helemaal mee eens', hoe hoger het percentage in die variabele. Bij de vragen waarbij er geantwoord kan worden met 'nee' of 'ja' geldt hoe meer een vraag met 'ja' is beantwoord, hoe hoger het percentage voor die variabele. Hoe hoger het percentage van de variabele, hoe hoger het percentage van de indicator. Hoe hoger het percentage van de indicator hoe hoger het eindpercentage van het diaconaal bewustzijn.

Om uiteindelijk iets te kunnen zeggen over of er sprake is van diaconaal bewustzijn bij een bepaalde kerk, moeten de resultaten operationeel gemaakt worden. Alleen met een percentage kan er niet veel gezegd worden. Hierin zal ik de lijn van Kruger & Kearney blijven volgen. Als het percentage tussen de 80 en 100 komt, is er sprake van een 'goed' bewustzijn. Bij een percentage tussen de 60 en 79, is er sprake van een 'gemiddeld' bewustzijn. Als het percentage onder de 59 komt, is er sprake van een 'matig' bewustzijn.

5.4 Gegevens uit het verleden

Om een goed beeld te krijgen van de impact van Present Utrecht op de betrokken kerken zijn er meer gegevens nodig. Er moeten gegevens zijn aan de hand waarvan vergeleken kan worden of meer mensen binnen de betrokken kerken vanzelfsprekend om zijn gaan zien naar anderen, binnen of buiten de kerk. Hierin zal onderscheid worden gemaakt tussen hoe de kerken als instituut handelden en hoe de leden dit op individueel niveau deden. Deze gegevens zullen verzameld worden aan de hand van interviews met de oprichters van Present Utrecht en de mensen die betrokken waren bij Present Utrecht gedurende de afgelopen tien jaar. In deze interviews zullen vragen gesteld worden over de oprichting van Present Utrecht en over hoe het toen was met het 'vanzelfsprekend omzien naar anderen'. Daarnaast zal er gevraagd worden naar welke ontwikkelingen daarin zijn geweest sinds de oprichting van Present Utrecht.

5.5 Respondenten

Om genoeg informatie te kunnen krijgen waardoor de deelvragen, en daarmee de hoofdvraag, beantwoord kunnen worden zijn er verschillende interviews gehouden. Deze interviews werden ook gehouden om meer informatie te kunnen krijgen over Present Utrecht en de betrokken kerken. In totaal zijn er zeven interviews gehouden. Twee interviews met personen uit de Jacobijkerk, twee met

personen uit de Nieuwe Kerk en drie met personen uit de Rank. Alle interviews zijn gehouden met mensen die vanuit de verschillende kerken betrokken zijn of waren bij Present Utrecht. Van de zeven interviews was er één interview met een persoon die een belangrijke rol speelde bij de oprichting van Present Utrecht, en een interview met een persoon die er vanaf een vroeg stadium bij betrokken was. Ik heb zelf contact opgenomen met alle mensen met wie ik een interview had, hierin had Present Utrecht geen rol. Het contact met de respondenten verliep vooral via e-mail, dit ging erg goed. Een aantal keer gaf een respondent aan niet mee te kunnen werken, dit kwam vooral door tijdgebrek. Deze interviews waren allen semigestructureerd. Een semigestructureerde interview is een manier van interviewen waarbij er gewerkt wordt met algemeen geformuleerde vragen die betrekking hebben tot het onderwerp maar waar wel vanaf mag worden geweken. Hierdoor is de kans groot op meer gedetailleerde informatie (scribbr.nl). Daarnaast is er een gesprek geweest met de algemeen coördinator om een goed beeld te krijgen van Present Utrecht. Dit gesprek was een open interview waarbij er van tevoren geen vragen of onderwerpen zijn geformuleerd.

Een groot gemis in dit onderzoek is de Vineyard gemeente in Utrecht. De Vineyard is sinds 2008 betrokken bij Present Utrecht en heeft erg veel projecten gedaan. Binnen de Vineyard vindt er echter momenteel een grote transitie plaats waardoor de personen die mee zouden werken aan dit onderzoek helaas geen tijd hebben.

Helaas hebben erg weinig mensen de enquête ingevuld. Gezien de tijd en de beperkte toegangsmogelijkheden tot manieren om de enquête te verspreiden, was het niet mogelijk om een groot aantal mensen de enquête in te laten vullen. De enquêtes die wel zijn ingevuld zijn ingevuld door willekeurig gekozen mensen. De uitkomsten van de enquête zeggen wel iets over de leden van de verschillende kerken. Ik denk namelijk dat de percentages niet veel zullen veranderen als er meer mensen de enquête zouden invullen. Het is een goede indicatie van hoe er gedacht en gedaan wordt op het gebied van diaconaat en omzien naar anderen. Het doel van de enquête was dan ook om de betreffende onderwerpen te peilen bij de kerkleden, niet om harde uitspraken daarover te kunnen doen.

5.6 Kwaliteitscriteria

In een onderzoek is het van groot belang dat de kwaliteit van het onderzoek goed is. Of het onderzoek goed is, wordt gemeten aan de hand van kwaliteitscriteria. De kwaliteitscriteria die in dit onderzoek gehanteerd zullen worden zijn betrouwbaarheid en validiteit (Verhoeven, 2010). De betrouwbaarheid heeft te maken met of de uitkomst van het onderzoek hetzelfde zou zijn als het herhaald zou worden. Bij de validiteit wordt er gekeken naar in hoeverre er wordt gemeten wat er daadwerkelijk speelt, hoe waarheidsgetrouw het onderzoek is.

5.6.1 Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van dit onderzoek is erg lastig te bepalen. Dit heeft te maken met dat een groot deel van het onderzoek kwalitatief onderzoek is. In de gesprekken met de verschillende personen wordt er gevraagd naar meningen en ervaringen van de personen. Dit kan gedurende de tijd veranderen, hierdoor zou er een andere uitkomst ontstaan als het onderzoek in de toekomst herhaald zou worden. Daarnaast interpreteer ik, vanuit mijn perspectief, de antwoorden die zijn gegeven op de verschillende vragen. Hierdoor zal de interpretatie nooit geheel objectief zijn. Helaas zal dit onderzoek daarom niet volledig betrouwbaar zijn. Om dit onderzoek toch zo betrouwbaar mogelijk te laten zijn, kan de navolgbaarheid van de data wel bekeken worden. In de interviews met de verschillende personen heb ik gebruik gemaakt van een aantal standaard vragen die centraal stonden in de gesprekken. Deze vragen werden van tevoren geformuleerd en werden in elk gesprek op dezelfde manier gebruikt. In de gesprekken met de oprichters van Present Utrecht is een iets andere vragenlijst gebruikt dan in de gesprekken met de personen die vanuit de kerken betrokken zijn. Daarnaast is er een enquête samengesteld met daarbij een formule om de uitkomst van de enquête te interpreteren.

In dit onderzoek speelt de onderzoeker ook een grote rol. Het is namelijk van groot belang hoe de onderzoeker de verschillende gegevens interpreteert en van daaruit conclusies trekt. In dit onderzoek zal ik proberen de respondent zoveel mogelijk openheid te geven en daar de ruimte aan te geven. Daarnaast zal ik mij zo weinig mogelijk laten leiden door mijn persoonlijke meningen, waarden en vooraannames.

5.6.2 Validiteit

Validiteit kan worden onderverdeeld in interne en externe validiteit. Bij interne validiteit wordt er gekeken naar in hoeverre het redeneren binnen het onderzoek goed is gegaan (hulpbijonderzoek.nl). Doordat ik in dit onderzoek gebruik maak van kwalitatief en kwantitatief onderzoek, probeer ik een zo goed mogelijk beeld te krijgen van hoe de situatie is en wat er gebeurt is in de afgelopen tien jaar. Ik heb in de interviews de verhalen van de respondenten centraal laten staan. Hierdoor wordt er veel ruimte gegeven aan wat er zich daadwerkelijk afspeelt. Om deze ruimte te kunnen geven waren de vragen die ik gebruikte in de gesprekken meer om een structuur in het gesprek te krijgen dan dat die specifieke vragen werden gesteld en dat het daarbij bleef. Vaak werden wel de specifieke vraag gesteld, maar dat was vooral om over te gaan naar het volgende onderwerp. Als de vraag was gesteld werden er, op basis van de reactie van de respondent, verdiepvragen gesteld om erachter te komen wat er achter het antwoord zit. Alle interviews zijn opgenomen en vervolgens uitgetypt.

Externe validiteit heeft te maken met de generaliseerbaarheid van het onderzoek naar andere situaties (hulpbijonderzoek.nl). Hier is in dit onderzoek

echter weinig sprake van aangezien dit onderzoek zeer context gebonden is. De uitkomsten van dit onderzoek bij Present Utrecht is niet door te trekken naar bijvoorbeeld Present Zwolle. Dit kan niet doordat, ten eerste, Present Zwolle op een andere manier georganiseerd wordt en wellicht andere doelen heeft, en ten tweede omdat de kerken die betrokken zijn bij Present Zwolle totaal andere kerken zijn dan de kerken die onderzocht worden in Utrecht. De stad Utrecht is daarbij een unieke stad, net als dat alle andere steden in Nederland unieke steden zijn. Als dit onderzoek uit gevoerd zou worden in een andere stad waar Present is gevestigd, zullen daar ongetwijfeld andere resultaten uit komen.

6. Onderzoeksresultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek uiteengezet. Het hoofdstuk zal opgedeeld worden in verschillende thema's. Elk thema zal benaderd worden vanuit de perspectieven van de verschillende kerken.

6.1 Het ontstaan van Present

Om antwoord te geven op de hoofdvraag in dit onderzoek is het van belang om te weten wat het doel was van de oprichting van Present Utrecht. Hiervoor ging ik in gesprek met Gerard van Dieren en Hans Riphagen. Van Dieren was een belangrijk persoon bij de oprichting van Present Utrecht en is bovendien nog steeds betrokken als bestuurslid. Van Dieren is lid bij de Nieuwe Kerk in Utrecht. Riphagen is in een vroeg stadium aangehaakt bij het oprichten van Present Utrecht en is nog steeds betrokken als bestuurslid. Hij is lid bij de Rank in Utrecht. Riphagen stelt dat een organisatie als Present niet uit zichzelf ontstaat maar op de golven van de tijd mee beweegt.

Het ontstaat in een maatschappelijk speelveld waarin kerken nadenken over welke rol zij kunnen spelen in de samenleving en waarin de overheid zich juist terugtrekt. Door al die spanningen krijg je initiatieven die daar kansen zien. (Riphagen, 2016)

Riphagen ziet er een groot voordeel in dat Present een nieuwe initiatief was. Daardoor kon er in het gat worden gesprongen dat ontstond door het terugtrekken van de overheid. Er waren verschillende kerken die dat gat zagen en dachten dat ze daar wat mee moesten (Riphagen, 2016).

Van Dieren maakte Present Utrecht vanaf het eerste moment mee. Hij vertelt dat de Nieuwe Kerk een projectleider had aangesteld om onderzoek te doen in de wijk van Utrecht waar de kerk staat: Witte Vrouwen. Door dit onderzoek werd duidelijk dat er in de wijk veel ouderen waren die eenzaam waren. Daarnaast woonde er ook veel yuppen die graag iets wilde doen voor anderen, maar weinig tijd hadden. De Nieuwe Kerk ging zoeken naar vormen die dit zou ondersteunen. De zoektocht bracht hen via Present Zwolle naar een Besom conferentie in Londen. Daar kwam van Dieren iemand tegen uit de Rank in Utrecht die dezelfde ambities had, Ben Kostwinder. Samen zijn ze verder gegaan en hebben ze Present Utrecht opgezet. Volgens van Dieren was een andere factor die meespeelde in het opzetten van Present Utrecht, dat zij wisten dat de Wmo eraan zat te komen. Zij zagen dit als een mooie kans om als kerk weer een rol te krijgen en relevant te worden in de samenleving. Er moest een vorm gevonden worden waarin er rekening genomen met drukke agenda's. Ze kwamen toen het concept van Present tegen, die daar naadloos op aansloot

(Dieren, 2016). Van Dieren formuleert het doel voor het opzetten van Present Utrecht als volgt (Dieren, 2016):

Het doel was niet om Present op te richten maar om vanuit de kerk meer initiatief te nemen in diaconaal opzicht vanuit de visie dat we meer midden in de samenleving willen staan. We willen de kerk meer naar buiten hebben. Dat kunnen we ook het beste doen met mensen van buiten.

6.2 De kerken

In dit gedeelte zal er per betrokken kerk, worden omschreven hoe diaconaat en Present leeft en wordt georganiseerd.

De Rank

In de Rank is er altijd een commissie geweest die als tussenpersonen fungeerde tussen de Rank en Present Utrecht. In het begin werkte zij vooral via de kringen structuren in de kerk. Gerja Koldenhof, die een tijd onderdeel was van de Present commissie vertelt hier het volgende over (Koldenhof, 2016):

We wilden de kringen aanmoedigen om niet alleen te praten over geloof en dit verder te verdiepen, maar om hier ook meer handen en voeten aan te geven; om het geloof praktisch te maken. De kerk zou niet alleen gericht moeten zijn op zichzelf, maar juist ook op de wereld daarbuiten.

Volgens Riphagen werkte dit 'als een trein' (Riphagen, 2016). Dit concept is in het begin door de kerk stevig neergezet, elke kring moest iets met Present gaan doen. Na twee jaar was het minder 'moeten' maar werd het wel aangemoedigd om een project via Present Utrecht te doen. Lange tijd was het vizier gericht op het mobiliseren van de kringen, dit is ongeveer 5 jaar geleden geleidelijk losgelaten. Er ontstond verschillende initiatieven om het doen van een project via Present aan te moedigen. Zo was er bijvoorbeeld de 'wij voor de wijkdag'. Dit is een dag waarop er veel verschillende projecten werden gedaan via Present Utrecht (Riphagen, 2016). Daarnaast was er ook de doelgroepen actie, vertelt Anne van Esseveldt die drie jaar lang onderdeel was van de Present commissie. Dit was een actie waarbij mensen werden ingedeeld op bijvoorbeeld leeftijd, hierdoor ontstonden groepen waar mensen zich meer thuis zouden voelen (Esseveldt, 2016). Naast Present houdt de Rank zich ook bezig met andere diaconale activiteiten. Zo gaat de jeugd van de kerk in de zomer naar Kenya om een school te bouwen en gaat er geld naar individuele leden die dat nodig hebben. Momenteel wordt daarnaast ook veel tijd besteed aan vluchtelingen, op sociaal en praktisch gebied.

De Jacobikerk

Alike Mouthaan, die 5 jaar lang actief was als contactpersoon van Present Utrecht bij de Jacobikerk, vertelt dat de kerk de afgelopen jaren druk is geweest met discipelschap. Mouthaan vertelt dat er al veel beweging was in de kerk wat betreft het missionaire werk, maar dat de vraag was hoe daar handen en voeten aan gegeven kunnen worden. Present Utrecht leek hen een erg mooi initiatief en sloot mooi aan bij hun verlangens. Vervolgens werd er een commissie opgezet die Present Utrecht vertegenwoordigde in de Jacobikerk, en het binnen de gemeente bekendheid te geven. Mouthaan vertelt dat de commissie in het begin bij alle kringen langs gingen om te vertellen over Present en de kringen aan te moedigen een project te gaan doen. Dit ging erg goed en er werden veel projecten gedaan. Naast Present Utrecht houdt de Jacobikerk zich ook bezig met andere initiatieven. Zo is er regelmatig een maaltijd voor mensen van buiten de kerk. Daarnaast zijn er nog een aantal dergelijke activiteiten. Mouthaan vertelt dat veel van de activiteiten vooral een missionaire inslag hebben, waar de diaconale activiteiten stil worden gehouden. Volgens haar wordt het diaconaal werk voor een groot deel achter de schermen gehouden. Sinds kort zijn er echter wel initiatieven begonnen die zich bezighouden met vluchtelingen (Mouthaan, 2016). Augusta van Lingen die tot voor kort deel was van de Present commissie bij de Jacobikerk bevestigt dit en zegt dat er zeker dingen gebeuren vanuit de kerk, zoals een commissie die zich bezig houdt met vluchtelingen (Lingen, 2016). Er was enige tijd ook een missionair predikant, die is er nu niet meer. Volgens Mouthaan hield hij zich veel bezig met het opzetten van nieuwe initiatieven binnen de kerk (Mouthaan, 2016).

De Nieuwe Kerk

Arina Bakker, die lange tijd betrokken was als contactpersoon van Present Utrecht, legt uit dat er in de Nieuwe Kerk lange tijd een Present Commissie was die zich bezighield met Present binnen de Nieuwe Kerk. In het begin werd de promotie vooral via de kringen gedaan. Na enige tijd werd er overgegaan op een soort wijkdag waarop er veel projecten werden gedaan via Present Utrecht. De commissie merkte dat er inmiddels ook directe contacten met initiatieven waren ontstaan vanuit een aantal kerkleden en de diaconie. Nadat er 2 keer een startdag (de 'Binnenstebuitendag') in de wijk van de kerk was georganiseerd met medewerking van Present, bleken er voldoende contacten om zelf projecten op te zetten. Er volgden in de jaren daarna verschillende vormen van de Binnenstebuitendag. In 2016 is er weer een Binnenstebuitendag geweest, ditmaal niet in de wijk Wittevrouten, maar elke kring in zijn eigen wijk. Hierbij organiseerde ongeveer de helft van de kringen zelf een project, en de andere helft van de kringen deed een project via Present Utrecht. Bakker vertelt dat de Nieuwe Kerk altijd wel meedoet met wat er in de samenleving speelt. Dit is ook terug te zien in de visie van de kerk waarbij één van de speerpunten het 'dienen van wijk en stad' is. De kerk is er regelmatig mee bezig door steeds te evalueren

hoe dat gaat. Momenteel is de Nieuwe Kerk ook bezig met het Umoja traject van Tear (Bakker, 2016). Dit is een traject waarin het doel is dat de kerk ontdekt welke rol zij kan gaan spelen in haar omgeving (tear.nl). Van Dieren herkent dat de Nieuwe Kerk een sprong aan het maken is dat minder groepen zich inzetten via Present Utrecht. Er worden meer projecten direct vanuit de Nieuwe Kerk gedaan in plaats van via Present Utrecht. De wijkdag wordt bijvoorbeeld nu helemaal door de Nieuwe Kerk zelf georganiseerd. Tijdens deze dag wordt wel een deel van de projecten via Present Utrecht gedaan. Van Dieren vertelt ook dat het een keuze is geweest vanuit de kerkraad om de gemeente op te bouwen om meer diaconaal actief te zijn. Een paar jaar na het opzetten van Present is er een visie geformuleerd op diaconaat (Dieren, 2016).

6.3 De kerkleden

In dit gedeelte zal er op een rij worden gezet wat er gezegd is over hoe diaconaat en Present leeft onder de kerkleden.

De Rank

Riphagen is van mening dat veel mensen in de Rank zich wel bezig willen houden met diaconaat, maar dat als er niks georganiseerd wordt, dat er ook niks gebeurt. Daarnaast moet het ook niet verplicht zijn, anders voelen mensen zich gedwongen om wat te gaan doen. Het moet daarnaast ook makkelijk zijn voor mensen om zich op te geven. Er was een periode waarin het projecten doen via de kringen goed werkte. Op een gegeven moment werd het erg lastig om mensen te motiveren om projecten te doen. Toen werd de 'wij voor de wijkdag' opgezet (Riphagen, 2016). Van Esseveldt merkte dat kringen op een gegeven moment 'Present moe' waren. Dat waren kringen waar mensen al een aantal jaar een Present project hadden gedaan en aan een andere vorm toe waren. Daarnaast moesten mensen voortdurend gemotiveerd en geïnspireerd worden, anders zakte het weg. Wat ook meespeelde is dat veel mensen al een activiteit hadden binnen hun kring, daardoor was er minder motivatie om nog iets te doen. Daarnaast stelt van Esseveldt dat het niet zozeer de onwil is van mensen dat ze minder doen, maar een drukke agenda (Esseveldt, 2016).

De Jacobikerk

Bij de Jacobikerk merkt Mouthaan op dat er wel gepraat wordt over het omzien naar anderen, maar dat mensen het wel vaak zien als iets dat ver weg van hen staat. Er wordt snel gedacht aan derde wereld landen waar hulp nodig is, in plaats van de eigen buurt. Door een project te doen werden mensen bewust van dat er dichtbij huis genoeg mensen zijn die hulp nodig hebben. In eerste instantie merkte Mouthaan enige weerstand ten opzichte van het doen van projecten via Present, maar als er een project gedaan werd, waren mensen wel enthousiast. Het kostte echter veel energie om mensen zo ver te krijgen om een project te

gaan doen. In het jaar 2012 was het binnen de Jacobikerk de bedoeling dat elke kring zich zou inschrijven voor een project. Hierdoor gebeurde het wel maar het moest de mensen wel echt voorgeschoteld worden. Mouthaan zegt hierover (Mouthaan, 2016):

Mensen willen wel aanpakken maar het moet wel op een presenteer blaadje gegeven worden anders wordt het niet gedaan. Dat is ook met andere activiteiten. Het moet heel vaak gezegd en genoemd worden.

Volgens Mouthaan is het lastig om voeten aan de grond te krijgen in de Jacobikerk met een initiatief als Present, aangezien er een grote doorstroom is van mensen. Veel leden blijven voor een korte periode lid, waardoor het lastig is om iets duurzaam op te bouwen. Binnen de Jacobikerk is te zien dat de hoeveelheid mensen binnen de bestaande missionaire activiteiten wat terugloopt. Zo waren er bijvoorbeeld bij de Alphacursus een aantal jaar geleden tussen de 30 en 40 deelnemers, waar er nu nog maar 5 deelnemers zijn.

De Nieuwe Kerk

In de Nieuwe Kerk werd er gemotiveerd om als kring vanuit de wijk een project te gaan doen. Dit is in een paar wijken van de grond gekomen, daar worden nu regelmatig projecten gedaan. Hierin is ook de samenwerking gezocht met andere kerken in Utrecht. Zo zijn er verschillende initiatieven van leden uit de Nieuwe Kerk die nu iets vast zijn geworden (Bakker, 2016). Het Umoja traject wordt daarnaast goed ontvangen, maar het is een erg grote uitdaging om de levensstijl van mensen te veranderen. Bakker vindt dat er een bepaalde stimulans nodig is om mensen in beweging te houden. Daarnaast zegt ze echter wel dat ze vindt dat de mensen van de Nieuwe Kerk er actief mee bezig zijn om handen en voeten te geven aan hun geloofsleven (Bakker, 2016).

6.4 Verandering door Present Utrecht

Present Utrecht hoopt door dit onderzoek een beeld te krijgen van wat voor impact zij hebben gehad op de betrokken kerken en hun leden. In dit gedeelte wordt beschreven wat de verschillende personen uit de betrokken kerken hebben gezegd over de veranderingen in de kerken en bij de kerkleden, door Present Utrecht.

De Rank

Of het alleen door Present Utrecht komt weet hij niet, maar Riphagen ervaart dat er door Present Utrecht bij hem zelf wel iets is veranderd. Riphagen stelt wel dat Present Utrecht iets is wat in het begin vooral erg leefde, gezien het aantal kringen dat destijds iets ging doen. Dat gebeurde toen als een bewust proces. Er werden in de Rank op een gegeven moment avonden georganiseerd waarbij er

nagedacht en gepraat werd over Present Utrecht en diaconaat in de Rank. Hoewel er niet veel mensen kwamen op deze avonden, is Riphagen wel van mening dat daar echt iets gebeurde. Hij vindt dat daar meer verandering zit dan als er een dag georganiseerd wordt waar er veel projecten in één keer zijn. Als een kring een project doet dan gaat er een traject aan vooraf en is er achteraf een evaluatie. Bij een dag waarbij er veel projecten tegelijk worden gedaan, gaan de mensen naar die dag, doen ze het project en gaan ze naar huis. Bij de kring zal het hoogstwaarschijnlijk langer blijven hangen omdat ze voor de tijd en na de tijd er meer mee bezig zijn geweest. Riphagen ziet ook dat er een bepaald soort mensen zijn die van zichzelf meer diaconaal betrokken zijn. Present is een mooie manier om de mensen te bereiken die dat niet van zichzelf hebben. Hij vraagt zich echter af of Present daarin veel heeft veranderd. Hij ziet dat als er weinig georganiseerd wordt dat de mensen die van zichzelf niet diaconaal betrokken zijn, ook weinig doen (Riphagen, 2016). Van Esseveldt ziet dit ook (Esseveldt, 2016):

Ik denk dat de Rank wel een gemeente is waar je moet blijven prikkelen. Als je niets doet gebeurt er weinig.

Riphagen twijfelt er echter niet aan dat Present Utrecht wel levens heeft veranderd. Hier is Koldenhof het mee eens, zij denkt dat er zeker mensen geïnspireerd heeft om in hun eigen omgeving meer te doen voor anderen (Koldenhof, 2016). Van Esseveldt onderschrijft dit en denkt dat het sowieso goed is om achter de voordeuren te kijken van mensen die anders leven. Daar kan immers veel van geleerd worden (Esseveldt, 2016).

De Jacobikerk

Mouthaan merkte op haar Bijbelkring dat de Present actie wel iets had gedaan met de mensen. Na de actie is iedereen meer bewust geworden van in wat voor situatie sommige mensen leven. Er is door het project een soort brug geslagen naar een andere sociale klasse, zegt ze. In eerste instantie waren mensen misschien niet echt enthousiast aangezien het een 'moeten' was, maar door het project zagen ze dat het echt ergens aan bijdroeg. Daarnaast zette het hen aan het denken over of zij zelf ook iets konden gaan doen (Mouthaan, 2016). Van Lingen vindt het lastig om te meten wat Present doet met mensen, aangezien de Present commissie geen reactie terug krijgt na een project. Ze denkt wel dat het zorgt voor een relativering van de eigen manier van leven (Lingen, 2016).

De Nieuwe Kerk

Present heeft wel invloed gehad op het handen en voeten geven aan het diaconale aspect van kerk zijn, vindt Bakker. Daarnaast denkt ze ook dat als mensen iets hebben met diaconaat, dat ze dat al doen, in de Nieuwe Kerk waren er immers al initiatieven bezig. Bij Present wordt het echter in groepsverband

gedaan waardoor er ook een verbinding ontstaat onderling (Bakker, 2016). Van Dieren zegt dat hij veel nieuwe ideeën ziet ontstaan bij de kerkleden zelf, die mensen uitvoeren. Hij zegt dat de manier van werken van Present is overgenomen. Niet alleen door de Nieuwe Kerk als kerkelijke instantie, maar ook op individueel niveau. Mede door Present is de gemeente meer diaconaal actief geworden, zegt van Dieren. Present Utrecht was voor de leden uit de Nieuwe Kerk een stimulans om zelf ook actief te worden. Van Dieren vindt het feit dat er nieuwe initiatieven en ideeën zijn een mooie indicator is dat er echt iets veranderd is (Dieren, 2016).

Je zag al 10 jaar terug dat er weinig mensen vrijwilligerswerk deden maar de kerken zijn er altijd al relatief goed uitgesprongen, maar de vraag is wel: voor wie zijn ze er dan? Toen kregen we het idee dat dat vooral binnen de eigen kerk was, waar niks mis mee is. Het is toch een soort gemeenschap. Maar de ambitie van de kerk is toch wat meer, voor de nood in de wereld (Dieren, 2016).

6.5 Verandering in de maatschappij

Wat hebben de veranderingen in de maatschappij veranderd in de verschillende kerkelijke gemeentes?

De Rank

In de samenleving komen er steeds meer initiatieven zoals Present, zegt Riphagen.

Waar Present 10 jaar geleden uniek was, zijn er nu meer organisaties die in dat gat proberen te springen. (Riphagen, 2016)

Dit heeft ongetwijfeld invloed op de leden van de verschillende kerken (Riphagen, 2016).

De Jacobikerk

Mouthaan denkt dat er niet veel veranderd is bij de leden van de Jacobikerk, ondanks dat er in de maatschappij veel is veranderd omtrent burgerparticipatie. De kerk is er altijd wel mee bezig geweest, maar of de leden meer zijn gaan doen is nog maar de vraag. Mouthaan ziet niet dat er meer mensen naar anderen omzien (Mouthaan, 2016).

De Nieuwe Kerk

In de Nieuwe Kerk waren er al mensen actief met burgerparticipatie voordat de Wmo tot stand kwam. Door de invoering van de Wmo is er wel een verlangen ontstaan bij de gemeenteleden om zich in te zetten (Bakker, 2016). Van Dieren stelt dat de Nieuwe Kerk al een tijd bezig was met het zoeken naar

mogelijkheden binnen de Wmo, voordat de gemeente Utrecht daar zelf serieus mee bezig was. Daar is Present Utrecht uit voortgevloeid. Daarnaast denkt Van Dieren dat de Wmo wel iets heeft veranderd binnen de kerken in Nederland (Dieren, 2016).

Dat de kerken zo diaconaal actief zijn was 10 jaar terug denk ik niet zo. Toen had je als kerk je diaconale potje en andere potjes en daarnaast de overheid met haar instanties en organisaties, nu worden die wereld meer naar elkaar toegetrokken. De overheid ziet de kerk nu ook meer staan. (Dieren, 2016)

6.6 Decentralisatie

Met Gerard van Dieren ben ik ook in gesprek gegaan over de decentralisatie van de zorg en wat voor invloed dat heeft gehad op Present Utrecht. Hij vertelt dat alles helemaal over de kop is gegaan (Dieren, 2016):

Waar eerst de gemeente Utrecht een pot geld had dat elk jaar verdeeld werd, krijgen de wijken nu het geld en moet het daar verdeeld worden. De gemeente is niet meer de klassieke melk koe die subsidie geeft. Je moet je nu dus relevant maken en je legitimeren, van betekenis worden in die wijken. Je moet nu eerst laten zien dat je idee werkt voordat je subsidie krijgt. We moeten inderdaad de aansluiting daar opnieuw vinden.

Van Dieren ziet echter geen gevaar voor Present Utrecht. Waar Present Utrecht in 2006 de nieuwkomer was met een wild idee, is het nu een gedragen concept die erkent wordt. De uitdaging voor Present Utrecht is om de aansluiting te blijven houden en zichtbaar te blijven (Dieren, 2016).

6.7 Present Utrecht en de toekomst

Na gesproken te hebben over het verleden en het heden van Present Utrecht, was ik ook wel benieuwd naar hoe Gerard van Dieren de toekomst van Present Utrecht ziet. Van Dieren ziet dat de Nieuwe Kerk en de Rank voorop lopen, zij pakken dingen al zelf op en hebben Present minder nodig. Bij andere kerken is er nog wel werk. Tegelijkertijd ziet van Dieren de noodzaak dat het concept van Present zich moet blijven ontwikkelen.

Dit hoeft niet per se op de manier zoals Present Utrecht in eerste instantie bedoeld is. Hierin moeten nieuwe vormen bedacht worden (Dieren, 2016).

Er ontstaan in Utrecht veel organisaties die soortgelijk werk doen als Present Utrecht. Vanuit een concurrentie perspectief zou dit als een bedreiging gezien kunnen worden, maar van Dieren ziet het juist als een deur naar nieuwe mogelijkheden. Dit is terug te zien in het initiatief van Present Utrecht om samen

te werken met een andere organisatie om maaltijden te organiseren met vluchtelingen. Volgens van Dieren brengt dat nieuwe mensen met zich mee en hopen zij daarmee de beweging een nieuw impuls te geven. Dit hopen zij ook te bereiken door hun keuze om meer stagiaires en trainees aan te stellen. Hierdoor komen er impulsen van buiten. Er wordt Present Utrecht op deze manier een spiegel voorgehouden, en kunnen zij zich blijven ontwikkelen (Dieren, 2016).

6.8 Resultaten enquête¹

De resultaten van de enquête zijn overzichtelijk gemaakt in een tabel².

De Rank

Houding	
Plezier	65,5%
Belang	69,0%
Toekomst	56,5%
	Totaal: 63,7%
Kennis	
Ontwikkelingen	82,5%
Present Utrecht	77,5%
Diaconaat	100%
	Totaal: 86,7%
Gedrag	
Handelen	55%
Praten	52,5%
	Totaal: 53,8%
Eindpercentage van de Rank: 68,1%	

De Nieuwe Kerk

Houding	
Plezier	55%
Belang	61,8%
Toekomst	47,5%
	Totaal: 54,8%
Kennis	
Ontwikkelingen	87,5%
Present Utrecht	68,8%
Diaconaat	96,9%
	Totaal: 84,4%

¹ Voor de volledige resultaten van de enquête en de berekeningen, zie bijlage 3

² Wat elke indicator en variabele inhoudt, kunt u lezen in hoofdstuk 5

10 jaar Present in Utrecht

Gedrag	
Handelen	54,4%
Praten	50%
	Totaal: 52,2%
Eindpercentage van de Nieuwe Kerk: 63,8%	

De Jacobikerk

Houding	
Plezier	63,5%
Belang	68,1%
Toekomst	55,4%
	Totaal: 62,3%
Kennis	
Ontwikkelingen	94,2%
Present Utrecht	75%
Diaconaat	98,1%
	Totaal: 89,1%
Gedrag	
Handelen	58,8%
Praten	56,1%
	Totaal: 57,5%
Eindpercentage van de Jacobikerk: 69.6%	

6.9 Reflectie resultaten

Het is erg mooi om duidelijk te krijgen waarom Present Utrecht is opgericht en wat het doel is van Present Utrecht. Het is goed te zien dat Present Utrecht is ontstaan vanuit een beweging in de kerk en een beweging in de maatschappij. De kerk wilde meer middenin de samenleving staan en tegelijkertijd trok de overheid zich terug op het gebied van de zorg, waardoor er een gat ontstond. Present was hierin wellicht een deel van de oplossing. Uiteindelijk is er in de kerken veel veranderd. Sinds de komst van Present Utrecht zijn er visies ontstaan over diaconaat en wilde de kerk steeds haar leden blijven bemoedigen om projecten te doen bij Present of daarbuiten. Bij de kerkleden lijkt dat aan de hand van dit onderzoek een ander verhaal te zijn. Het ziet eruit alsof er een kleine groep mensen is die erg enthousiast is en hard aan de slag gaat met Present Utrecht of andere diaconale projecten. Bij het grootste deel van de kerkleden is er volgens dit onderzoek echter weinig veranderd. Present Utrecht heeft wel iets veranderd bij een aantal kerkleden, al is het wellicht alleen bij de mensen die deel waren van de Present commissies. Daarnaast hebben door Present Utrecht erg veel mensen een kijkje kunnen nemen achter de deuren van mensen die in moeilijke omstandigheden leven, dat doet iets met mensen.

Onder andere door de Wmo is er in de maatschappij een verandering op gang gebracht waarbij de burgers meer moeten participeren in de zorg. Hierdoor zijn er in de afgelopen jaren veel initiatieven gestart (onder andere Present Utrecht) die hierop aanhaken. De verschillende kerken kunnen door deze initiatieven meer aansluiting vinden bij mensen buiten de kerk die hulp nodig hebben. Hierdoor kunnen de kerken meer midden in de samenleving staan. In dit onderzoek is te zien dat de kerken hun kerkleden bemoedigen om gebruik te maken van deze mogelijkheden. Een aantal personen die geïnterviewd zijn, zeggen dat voordat de veranderingen in de maatschappij op het gebied van burgerparticipatie plaatsvonden, de betrokken kerken minder bezig waren met diaconaat. Er zijn echter weinig gegevens om deze uitspraken te kunnen ondersteunen. In de afgelopen tien jaar lijken de betrokken kerken wel meer bezig te zijn met het midden in de samenleving staan en diaconaal actief zijn als gemeente. Dit blijkt uit de verschillende interviews. Door het ontstaan van onder andere Present Utrecht is het voor de kerken eenvoudiger geworden om vorm en inhoud te geven aan het midden in de samenleving staan. Wat opvalt is dat waar de maatschappij zich steeds meer aan het inrichten is op een samenleving waarin iedereen participeert, doen de betrokken kerken dat ook. Waar de maatschappij een bepaalde beweging maakt, maken de betrokken kerken ook die beweging. Of de beweging in de betrokken kerken een gevolg is van de beweging in de maatschappij kan niet één op één gezegd worden. Deze kerken bestaan echter wel uit personen die allemaal deel zijn van de maatschappij. Het is daarom niet uit te sluiten dat de maatschappij daardoor een bepaalde invloed heeft op de verschillende kerken. Vanuit de interviews lijkt het alsof er bij de kerkleden minder merkbare verandering is geweest door de maatschappelijke ontwikkelingen. Er zijn echter te weinig gegevens om dit te kunnen bevestigen. Hiervoor zouden er meer gegevens moeten zijn van de afgelopen tien jaar.

Het gesprek over de decentralisatie en Present Utrecht in de toekomst was erg interessant. Het is mooi om te zien hoe Present Utrecht niet per se aan het concept wil vasthouden als het niet meer relevant is. Present Utrecht is constant op zoek naar mogelijkheden om aan te sluiten bij de ontwikkelingen in de maatschappij en bij de inwoners van Utrecht.

De enquête heeft, wat mij betreft, opvallende resultaten opgeleverd. Als ik kijk naar de percentages, is het bijvoorbeeld merkwaardig dat de Nieuwe Kerk het laagste percentage heeft. Dit terwijl het juist de Nieuwe Kerk is waar er sprake is van veel verandering in de afgelopen tien jaar op het gebied van diaconaat en omzien naar anderen. Hoewel het percentage valt onder een 'gemiddeld' diaconaal bewustzijn, zit het wel op het randje. Er kan gezegd worden dat de kerken niet ver uit elkaar zitten qua percentages. De verschillende kerken vallen allemaal onder een 'gemiddeld' diaconaal bewustzijn. Helaas is er tien jaar geleden niet een dergelijk onderzoek geweest, waardoor er geen percentages vergeleken kunnen worden. Hierdoor is het lastig om te weten of er echt iets veranderd is. Ik denk echter wel dat de percentages

tien jaar geleden wellicht nog lager waren. In gesprek met de verschillende personen kreeg ik het idee dat diaconaat en het omzien naar anderen, tien jaar geleden minder in beeld was. Er waren wel initiatieven en er waren mensen mee bezig, maar het leefde minder. Er zijn echter te weinig gegevens beschikbaar om dit te kunnen bevestigen. De percentages van de enquête kunnen desondanks wel wat toevoegen. Namelijk dat er inzicht is in hoe de verschillende kerken nu kijken naar en bezig zijn met diaconaat en het omzien naar anderen. Het is opvallend dat alle kerken boven de 80% scoren op het gebied van kennis, maar allemaal onder de 60% zitten op het gebied van gedrag. Men weet dus wel veel over diaconaat en omzien naar anderen, maar er zit een stuk minder handeling, oftewel diaconale betrokkenheid, achter. Ondanks dat het aantal respondenten van de enquête niet veel is, geeft dit toch een kleine indicatie van hoe de situatie is. Ik hoop dat dit een eyeopener zal zijn voor de verschillende kerken.

Concluderend is er in de afgelopen tien jaar, mede door Present Utrecht, veel gebeurd in de verschillende gemeentes. In de uitkomsten van het onderzoek is te zien dat die verandering vooral plaats heeft gevonden bij de kerken als organisatie. Dit is terug te zien in het ontstaan van de verschillende Present commissies en de initiatieven die daaruit voortvloeide. Daarnaast is er bijvoorbeeld in de Nieuwe Kerk een visie opgesteld, specifiek over diaconaat. Vanuit de verschillende kerkraden (dit is een term die in de verschillende kerken wellicht anders verwoord wordt) is het bovendien sterk aangemoedigd om bijvoorbeeld projecten te doen via Present Utrecht. Mede hierin is terug te zien dat er verandering heeft plaatsgevonden bij de betrokken kerken. Daarbij moet wel gezegd worden dat het de mensen zijn die achter de organisatie of het instituut zitten die bepalen welke koers er gevaren gaat worden. Welke mensen dit precies zijn in de betrokken kerken is onduidelijk. Dit kan bijvoorbeeld de kerkraad, de predikant(en) of een ander adviesorgaan zijn. In dit onderzoek is te zien dat de betrokken kerken een meer diaconale koers zijn gaan varen in de afgelopen tien jaar. Vanuit de beschikbare gegevens lijkt het alsof de kerkleden, als individuen in de kerk, niet mee zijn gegaan in die koers. In dit onderzoek is er echter niet gekeken naar wat de kerkleden doen buiten de kerk om. Het kan dus zo zijn dat de kerkleden buiten de kerk zich meer bezig zijn gaan houden met diaconaat en het omzien naar anderen. Daarnaast is er wel wat te zien in de resultaten van de enquête, maar daar kunnen helaas geen conclusies aan verbonden worden. Wat Present Utrecht de kerkleden die een project hebben gedaan in ieder geval heeft gebracht, is een leerzame ervaring. Die mensen hebben gezien en ervaren hoe het leven van veel andere mensen is, die het minder goed hebben. Het kan niet anders dan dat die ervaring wel wat doet met het bewustzijn.

7. Conclusie

7.1 Beantwoording van de deelvragen

1. Wat hadden de initiatiefnemers uit de betrokken kerken voor ogen toen zij Present Utrecht oprichtten en in hoeverre is dat gerealiseerd?

Uit de gesprekken met Riphagen en van Dieren wordt het duidelijk dat het ontstaan van Present Utrecht het gevolg was van een vraag vanuit de kerk en de overheid die zich terugtrok. De Rank en de Nieuwe Kerk wilden meer midden in de samenleving staan. Hierin waren zij op zoek naar een concept die aansloot op de persoonlijke omstandigheden van de mensen in de kerken, namelijk dat de meeste mensen weinig tijd hebben. Daarnaast was de overheid de verantwoordelijkheid voor de zorg meer bij de burgers gaan leggen. De oprichters van Present Utrecht zagen door deze omstandigheden een mooie kans om met het concept van Present, de vraag vanuit de kerk te faciliteren. Dit is voor een groot deel gerealiseerd. Het is de oprichters gelukt om door het opzetten van Present Utrecht de kerken te helpen om *meer* midden in de samenleving te staan. Dit is terug te zien in de hoeveelheid mensen die in de afgelopen tien jaar een project hebben gedaan. Op bepaalde plekken is dat zelfs doorontwikkeld tot andere initiatieven vanuit de kerk en de kerkleden. Of het de kerken is gelukt om daadwerkelijk midden in de samenleving te staan is voor een vervolg onderzoek.

2. Hoeveel impact heeft Present Utrecht gehad op de betrokken kerkelijke gemeentes en haar leden, wat betreft het vanzelfsprekend omzien naar elkaar?

De kerken kwamen in beweging door werk te maken van Present Utrecht. In de uitwerking van de interviews is goed te lezen dat er vanuit de kerken een verlangen was om meer te doen voor anderen. Er waren vanuit de verschillende kerken al initiatieven bezig voordat Present Utrecht om de hoek kwam kijken. Hieruit blijkt dat de kerken al bezig waren met het zoeken naar vormen om meer met diaconaat bezig zijn. Present Utrecht was iets wat erg mooi aansloot bij de persoonlijke omstandigheden van de kerkleden en wat de kerk wilde. Vanaf het begin werd er ook, door middel van bijvoorbeeld de Present commissie, hard gewerkt om het concept van Present breed gedragen te krijgen binnen de verschillende kerkelijke gemeentes. Present Utrecht heeft de kerken een manier gegeven om de kerkleden aan te moedigen om naar anderen om te zien in de samenleving. Gezien de initiatieven die ontstaan vanuit de kerk kan er wel gezegd worden dat er iets is veranderd. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de vele initiatieven vanuit de Present commissie om gemeenteleden te bemoedigen een project te doen via Present. Blijkbaar wordt het belang gezien van het werk dat

Present doet. Er is in de afgelopen tien jaar door de verschillende kerken veel moeite gestopt in het activeren van de gemeenteleden in het omzien naar anderen. Daarnaast ontstonden er ook initiatieven buiten Present Utrecht om.

Present Utrecht lijkt het eerste project te zijn binnen de kerken waarbij een groot percentage van de kerkleden in beweging kwam. Wellicht was dat voor een groot deel van de personen maar voor één keer, maar er is in de afgelopen tien jaar veel actie ondernomen. Of dit een blijvend effect heeft gehad op de leden van de verschillende kerken is nog maar de vraag. Vooral de geïnterviewde personen uit de Rank en de Jacobijkerk vertellen dat er enorm veel tijd en energie ging naar het in beweging krijgen van de gemeenteleden. In het begin deden veel mensen een actie, maar daar bleef het bij. Het was erg moeilijk om iets duurzaam van de grond te laten komen. Er wordt een aantal keer gezegd in de interviews dat als er niks werd georganiseerd, dat er ook niks gedaan werd. De kerkleden kwamen vaak pas in beweging als er iets goed werd georganiseerd en het makkelijk was om eraan deel te nemen. Dit heeft niet te maken met dat mensen niet willen, maar dat ze weinig tijd hebben en dat het hapklaar moet zijn. Hierbij wordt er niet uitgesloten dat Present Utrecht wel levens heeft veranderd, maar dit lijkt om een klein percentage van de kerkleden te gaan. In de Nieuwe Kerk ligt dat wat anders. Er wordt veelvuldig gesproken over initiatieven die zijn ontstaan vanuit de gemeenteleden zelf. Dat dit indirect door Present Utrecht komt wordt ook genoemd. In de Nieuwe Kerk heeft Present Utrecht duidelijk iets op gang gebracht aangezien er meerdere projecten uit voortgevloeid zijn.

Concluderend kan gezegd worden dat Present Utrecht zeker impact heeft gehad op de kerken en een bepaalde groep mensen uit de verschillende kerken. Er wordt vanuit de kerken meer georganiseerd op het gebied van diaconaat en het omzien naar anderen. Er is daarnaast een groep enthousiaste kerkleden die hierin meegaat. De rest van de gemeenteleden lijken erg moeilijk in beweging te krijgen. Hierin is de Nieuwe Kerk waarschijnlijk een uitzondering aangezien zij minder projecten via Present zijn gaan doen, maar juist projecten zijn gaan doen buiten Present Utrecht om. Present Utrecht heeft dus een bepaalde impact gehad op de verschillende kerken. Het lijkt er op dat Present Utrecht minder impact heeft gehad op de kerkleden zelf. Het klinkt echter tegenstrijdig dat iets impact kan hebben op een kerk, maar niet op de kerkleden. De kerkleden zijn immers als geheel de kerk. Er moet dus wel een bepaalde impact zijn geweest op de kerkleden in de afgelopen tien jaar, anders was er geen impact op de betrokken kerken. Blijkbaar is er wel wat gebeurd bij de kerkleden, maar dat is met dit onderzoek niet te achterhalen. Daarnaast vertellen de personen die geïnterviewd zijn, dat er zeker mensen zijn die meer zijn gaan omzien naar anderen door Present Utrecht. Ook zeggen de meeste personen die gesproken zijn voor dit onderzoek dat ze zelf ook geraakt zijn door het werken met Present Utrecht.

3. Hoeveel invloed hebben maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van burgerparticipatie gehad op de betrokken kerken en hun leden?

De maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van burgerparticipatie hebben waarschijnlijk wel invloed gehad op de kerkleden, die immers onderdeel zijn van de maatschappij. Hierdoor is er indirect ook een bepaalde invloed geweest op de betrokken kerken. Die invloed is merkbaar door bijvoorbeeld dat er gezegd werd dat tien jaar geleden de kerken bezig waren met bepaalde 'diaconale potjes' en het sporadisch bieden van hulp aan mensen die dat nodig hadden. Inmiddels zijn er allerlei initiatieven ontstaan vanuit de verschillende kerken. Of dit direct door de ontwikkelingen in de maatschappij komt is niet te zeggen. De maatschappelijke ontwikkelingen hebben wel ruimte gegeven aan initiatieven zoals Present Utrecht. Hierdoor is het voor de kerken eenvoudiger geworden om meer middenin de samenleving te staan. Aan het aantal projecten dat is gedaan over de afgelopen jaren is te zien dat daar gebruik van is gemaakt door de kerkleden. Kortom, indirect hebben de maatschappelijke ontwikkelingen waarschijnlijk wel invloed gehad op de betrokken kerken en haar leden.

4. Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan aan Present Utrecht om hun doel verder te kunnen realiseren?

Present Utrecht brengt iets in beweging, daar moeten zij mee doorgaan. Ze zijn van betekenis en brengen een beweging op gang, al lijkt dat op een aantal plekken maar op kleine schaal te zijn. Present Utrecht is ook erg goed bezig met de zoektocht naar nieuwe kansen en mogelijkheden om zich door te blijven ontwikkelen. Dit doen zij niet zozeer om voort te blijven bestaan, maar om die beweging verder te blijven helpen. Het is daarnaast wel van belang om elke paar jaar de enquête die is gebruikt in dit onderzoek, rond te laten gaan in de betrokken kerken. Op deze manier ontstaat er een goed beeld van de ontwikkelingen in de kerken omtrent diaconaat en het omzien naar anderen. Het zou ook erg nuttig zijn om te onderzoeken hoe de kerkleden meer geïnspireerd en in beweging gebracht kunnen worden in het vanzelfsprekend omzien naar anderen. Een nuttige vraag die daarbij gesteld zou kunnen worden is of het vanzelfsprekend omzien naar anderen iets is dat van nature in een persoon zit of dat het zich ook later kan ontwikkelen. Daarnaast zou het onderzoek ook op grotere schaal uitgevoerd kunnen worden, om een duidelijker beeld te kunnen krijgen van het antwoord op dit vraagstuk.

7.2 Beantwoording van de hoofdvraag

In hoeverre is het doel van de oprichters van Present Utrecht in de afgelopen tien jaar bij de betrokken kerken en hun leden gerealiseerd en wat was hierop de invloed van maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van burgerparticipatie?

Het doel van de oprichters van Present Utrecht was de verschillende kerken te helpen om meer midden in de samenleving te staan. Met het opzetten van Present Utrecht wilden zij ook een beweging op gang brengen waarin het vanzelfsprekend is dat mensen naar anderen omzien. Dit is voor een groot deel gerealiseerd. Er is door Present Utrecht een mogelijkheid gekomen waardoor kerken meer midden in de samenleving kunnen staan. In de afgelopen tien jaar zijn de kerken veel bezig geweest met diaconaat en omzien naar anderen. Dit is terug te zien in het bemoedigen van de kerkleden om een project bij Present te doen, via de Present commissie, of door het opzetten van bepaalde initiatieven. Er is een stijgende lijn te zien in hoeverre de kerken met diaconaat en omzien naar anderen bezig zijn geweest in de afgelopen tien jaar. Dit enthousiasme lijkt niet door de kerkleden te zijn overgenomen. Er zijn wel nieuwe initiatieven gekomen vanuit de kerkleden, maar dat waarschijnlijk de leden die altijd al bezig waren met diaconaat of het omzien naar anderen. Onder het grootste deel van de kerkleden lijkt er niet veel veranderd te zijn in de afgelopen tien jaar. De beweging is wel op gang gekomen, maar vooral bij de kerken als organisatie. Er moet echter wel sprake zijn van beweging bij de kerkleden, anders kan er geen sprake zijn van beweging bij de kerken. Wellicht is het zo dat er een beweging is geweest bij de kerkleden in de afgelopen tien jaar, maar dat dit buiten de kerk tot uiting kwam. De stijgende lijn van dat de kerken zich bezig houden met diaconaat en het omzien naar anderen is ook terug te zien in de maatschappelijke ontwikkelingen. Door de komst van de Wmo en het opkomen van de participatiesamenleving zijn de kerken ook meer gaan doen op dat gebied. Of de kerken er meer mee bezig zijn doordat het is gaan spelen in de maatschappij, of dat de kerken er altijd al mee bezig waren maar er bijvoorbeeld de middelen niet voor hadden, is onduidelijk. Het komt erop neer dat door de ontwikkelingen in de maatschappij er de mogelijkheid was voor Present Utrecht om voeten aan de grond te krijgen. Daarmee werden de kerken geholpen om meer midden in de samenleving te staan.

Concluderend, aan de hand van dit onderzoek kan gezegd worden dat de betrokken kerken meer middenin de samenleving zijn gaan staan. Dat Present Utrecht daar een rol in heeft gespeeld, is zeker. Present Utrecht maakte het voor de kerken makkelijker om meer middenin de samenleving te staan. Er is ook een beweging op gang gebracht, dit is terug te zien aan de veranderingen die hebben plaatsgevonden in de afgelopen tien jaar. Het is niet uit te sluiten dat Present

Utrecht daarin van betekenis is geweest. Het doel van de oprichters van Present Utrecht is daarmee behaald, maar het is een doel dat hier niet bij ophoudt.

7.3 Reflectie op het onderzoek

Dit onderzoek heeft bij mij het een en ander losgemaakt. Als eerste heeft het mij met beide benen op de grond gezet aangezien ik er mijzelf op betrap dat het omzien naar anderen voor mij nog niet iets vanzelfsprekends is. Hoewel er bij mij wel de wil is, weet ik niet op wat voor manier van omzien naar anderen bij mij past. Dit hoeft echter geen excuus te zijn om niets te doen. Dit onderzoek heeft mij wakker geschud. Ik wil nu graag aan de slag om de mensen in de samenleving te helpen die het minder hebben.

Ten tweede heeft dit onderzoek mij laten zien dat onderzoek doen veel ingewikkelder is dan ik van tevoren had verwacht. Er zijn zoveel aspecten waar rekening mee gehouden moet worden. Als ik dit onderzoek helemaal waterdicht zou willen maken, dan zou ik zeker nog een paar maanden, misschien wel jaren, bezig zijn. Het is voor mij wel een erg goede leerschool geweest. Ik kijk nu anders naar bijvoorbeeld een bericht in de krant waarin percentages staan aan de hand van een onderzoek. Als ik dat lees neem ik het niet zomaar aan, ik wil eerst weten wat erachter zit en waar de cijfers vandaan komen. Daarnaast heb ik ook veel respect gekregen voor mensen die onderzoek doen als hun beroep. Ik maak een diepe buiging voor hen die jaren lang bezig zijn met een enkel onderzoek. Dit doen zij om ons uiteindelijk meer inzicht te geven in een bepaald onderwerp en de maatschappij verder te helpen.

Als ik terugkijk op de afgelopen onderzoeksperiode dan zie ik een leerzame tijd. Het onderzoek had bijvoorbeeld meer betrouwbaarheid kunnen krijgen door het spreken van meer personen bij de betrokken kerken en de enquête door meer mensen te laten invullen. Dit was gezien de tijd en de omvang van het onderzoek helaas niet mogelijk. Desondanks heb ik geprobeerd de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek zo hoog mogelijk te houden door zorgvuldig om te gaan met de informatie die ik heb gekregen en het op de juiste manier te interpreteren. Naar mijn mening heb ik dit goed gedaan. Wat het onderzoek wel uitdagend maakte was dat er geen nulmeting was. Tien jaar geleden is er niet een dergelijk onderzoek geweest. Hierdoor werd het erg moeilijk om conclusies te trekken. Ik hoop dat ik desondanks een goed onderzoek heb neergezet.

Ik hoop dat ik Present Utrecht met dit onderzoek heb geholpen om beter inzicht te krijgen in wat zij hebben betekent voor de betrokken kerken en haar leden in de afgelopen tien jaar. Hopelijk draagt dit bij aan de verdere ontwikkeling van Present Utrecht. Ik wens Present Utrecht al het goede toe en ik hoop dat zij zich kunnen blijven ontwikkelen tot een organisatie die steeds meer mensen inspireert, beweegt en helpt om vanzelfsprekend om te zien naar anderen.

Referenties

Boeken

Jager-Vreugdenhil, M. (2012). *Nederland participatieland?* Amsterdam: Amsterdam University Press.

Miedema, L. (2008). *Nieuw Diaconaat, Gids voor diakenen en diaconale vrijwilligers*. Zoetermeer: Boekencentrum B.V.

Noordegraaf, D. (1991). *Oriëntatie in het diakonaat*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum B.V.

Verhoeven, N. (2010). *Wat is onderzoek?* Amsterdam: Boom Lemma Uitgevers.

Wijma, H., Borgerhoff van den Bergh, L., Dekker, M., van Berkum, W., Luth-Eikelenboom, T., Erwich, R., et al. (2014). *Handboek voor diakenen*. Amsterdam: Buijten en Schipperheijn Motief.

Wijsman, E. (2005). *Psychologie & sociologie*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Wolter, H., & Noordegraaf, H. (2005). *Barmhartigheid en gerechtigheid*. Utrecht: Uitgeverij Kok.

Artikelen

Daru, S. (2014). *Interventie beschrijving Present*. Databank Effectieve sociale interventies. Utrecht: Movisie.

Daru, S. (2012). *Methodebeschrijving Present*. Utrecht: Movisie.

Graauw, C. d. (n.d.). *Het meten van attitude en attitudeverandering*. Retrieved april 14, 2016, from claudiadegraauw.nl: <http://claudiadegraauw.nl/het-meten-van-attitude-en-attitudeverandering/>

de Jonge, K. (1982). *De golfbeweging van het diaconaat*. Retrieved maart 15, 2016, from Opbouw online: <http://www.opbouwonline.nl/artikel.php?id=14278>

Eikenaar, T. (2014, april 16). *Burgerparticipatie: een mooi woord om onafhankelijk initiatief beheersbaar te houden*. Retrieved from sargasso.nl: <http://sargasso.nl/burgerparticipatie-een-mooi-woord-om-onafhankelijk-initiatief-beheersbaar-te-houden/>

Hämäläinen, P. R. *Value Tree Analysis*. Retrieved april 14, 2016, from mcda.aalto.fi: http://mcda.aalto.fi/value_tree/theory/theory.pdf

Kasdorp, T. (2013, oktober 9). *Blog van Toon Kasdorp*. Retrieved mei 6, 2016, from akasdorp.wordpress.com:

<https://akasdorp.wordpress.com/2013/10/09/de-begrippen-staat-en-res-publica/>

Kruger, H., & Kearney, W. (2006). *A prototype for assessing information security*. Elsevier ltd.

Meijs, p. d. (2014, januari 14). *Nederlands Dagblad*.

Present Barneveld. (2013). *Strategisch plan Stichting Present Barneveld*. Barneveld: Stichting Present Barneveld.

Present. (2015). *Jaarverslag Present Nederland 2014*. Stichting Present Nederland.

Present. (2016). *Present missie Hoofdstuk 1 handboek*. Stichting Present.

Present Utrecht. (2016). *Cijfers kerken*. Utrecht: Stichting Present Utrecht.

Present Utrecht. (2006). *Strategisch document 2006-2008*. Utrecht: Stichting Present Utrecht.

Present Utrecht. (2012). *Strategisch document 2012 - 2015*. Utrecht: Stichting Present Utrecht.

Present, S. (2015). *Jaarverslag 2015*. Utrecht: Stichting Present Utrecht.

Sandberg, K., Timmermans, B., Overgaard, M., & Cleeremans, A. (2010). *Measuring consciousness: Is one measure better than the other?* Elsevier.

Setz, R. (2006). *Handboek Present*. Zwolle: Stichting Present.

Timmermans, B., & Cleeremans, A. (2015). *Behavioural Methods in Consciousness Research*. Oxford: Oxford University Press.

(2005). *Tweede Kamer, TK 2004 - 2005, 30131, nr. 3*.

(2013). *Visie Nieuwe Kerk 2013-2018*. Utrecht: De Nieuwe Kerk.

Wiekens, C. (2012). *Beïnvloeden en veranderen van gedrag*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.

Onderzoeken

Blokker, E., & Steinfeld, C. (2015). *Presenting: Present*. Den Haag: Instituut voor Publieke Waarden B.V.

Noordegraaf, H. (2012). *Kerk en Wmo: de eerste vijf jaren (2007-2011)*. Groningen: Stichting Rotterdam.

Onderzoek burgerparticipatie - Koepelnotitie. (2012). Roosendaal: Rekenkamer West-Brabant.

Ossewaarde, R., Moulijn, M., Ketner, S., Hermsen, F., Verkaik, L., & Bron, P. (2008). *Effectieve vormen van burgerparticipatie?* Borne: Arcon.

Roor, B. (2010). *De leerzijde van diaconaat*. Amsterdam.

van der Heijden, J., van Dam, R., van Noortwijk, R., Salverda, I., & van Zanten, I. (2011). *Experimenteren met burgerinitiatief*. Rijksoverheid.

van Houwelingen, P., Boele, A., & Dekker, P. (2014). *Burgermacht op eigen kracht?* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

van Wijdeven, T., de Graaf, L., & Hendriks, F. (2013). *Actief burgerschap, lijnen in de literatuur*. Tilburg: Tilburgse School voor Politiek en Bestuur.

Websites

Retrieved april 5, 2016, from Stichtingpresent.nl:
<http://stichtingpresent.nl/over-ons/274-2/>

Retrieved april 5, 2016, from kerkrecht.nl: <http://www.kerkrecht.nl/node/3786>

Retrieved mei 24, 2016, from nk-utrecht.nl: <http://www.nk-utrecht.nl/meer-weten>

Retrieved mei 24, 2016, from derank.org: <http://www.derank.org/m20/de-rank/historie>

Retrieved mei 24, 2016, from derank.org: <http://www.derank.org/m20/de-rank/wie-zijn-wij-missie-visie>

Retrieved mei 24, 2016, from jacobikerkerk.nl: http://jacobikerkerk.nl/?page_id=830

Retrieved mei 24, 2016, from jacobikerkerk.nl: http://jacobikerkerk.nl/?page_id=1765

Retrieved mei 30, 2016, from protestantsekerk.nl:
<http://www.protestantsekerk.nl/werkvelden/diaconaat/Paginas/Default.aspx>

Retrieved mei 30, 2016, from hulpbijonderzoek.nl:
<http://hulpbijonderzoek.nl/online-woordenboek/interne-validiteit/>

Retrieved mei 30, 2016, from hulpbijonderzoek.nl:
<http://hulpbijonderzoek.nl/online-woordenboek/externe-validiteit/>

Retrieved mei 30, 2016, from scribbr.nl:
<https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/soorten-interviews/>

Retrieved mei 30, 2016, from tear.nl: <https://www.tear.nl/umoja>

(2015, april 8). Retrieved mei 24, 2016, from ensie.nl:
<https://www.ensie.nl/redactie-ensie/yup>

(2016, mei 25). Retrieved mei 24, 2016, from derank.org:
<http://www.derank.org/m20/de-rank>

Philippa, M. (2003-2009). *-heid (achtervoegsel in woorden voor een toestand of hoedanigheid)*. Retrieved april 12, 2016, from etymologiebank.nl:
<http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/heid>

Present Utrecht. (2010). Retrieved februari 8, 2016, from Stichting Present:
<http://www.stichtingpresent.nl/utrecht/hoe-werkt-present/voor-vrijwilligers/>

Utrecht.nl. *Buurtteams*. Retrieved mei 10, 2016, from Utrecht.nl:
<http://www.utrecht.nl/sociale-stad-in-ontwikkeling/buurtteams/>

Van Dale. *Betekenis 'barmhartig'*. Retrieved april 12, 2016, from vandale.nl:
<http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=barmhartig&lang=nn#.VwzpESOLQy5>

Van Dale. *Betekenis 'betrokken'*. Retrieved april 12, 2016, from vandale.nl:
<http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=betrokken&lang=nn#.Vwzu7iOLQy4>

Van Dale. *Betekenis 'bewustzijn'*. Retrieved april 12, 2016, from vandale.nl:
<http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=bewustzijn&lang=nn#.VwzydCOLQy4>

Van Dale. *Betekenis 'rechtvaardig'*. Retrieved april 12, 2016, from vandale.nl:
<http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=rechtvaardig&lang=nn#.VwzqtiOLQy4>

Van Dale. *Betekenis 'rechtvaardigheid'*. Retrieved april 12, 2016, from vandale.nl:
<http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=gerechtigheid&lang=nn#.VwzqXyOLQy4>

Zorgwijzer. (2016). *Wat is de Wet maatschappelijke ondersteuning?* Retrieved march 15, 2016, from zorgwijzer.nl: <http://www.zorgwijzer.nl/faq/wmo>

Interviews

Bakker, A. (2016, mei 17). (R. Klok, Interviewer)

Dieren, G. v. (2016, mei 13). (R. Klok, Interviewer)

Esseveldt, A. v. (2016, mei 25). (R. Klok, Interviewer)

Euving, E. (2016, mei 9). (R. Klok, Interviewer)

Koldenhof, G. (2016, mei 20). (R. Klok, Interviewer)

Lingen, A. v. (2016, mei 25). (R. Klok, Interviewer)

Mouthaan, A. (2016, mei 10). (R. Klok, Interviewer)

Riphagen, H. (2016, mei 4). (R. Klok, Interviewer)

Bijlage 1 Interviews

Interview met de oprichters van Present Utrecht

Er zijn een aantal vragen opgesteld die gebruikt worden in de interviews met de oprichters van Present Utrecht. De formulering of volgorde van deze vragen kunnen variëren in de gesprekken zelf, afhankelijk van hoe het gesprek loopt. Zo kunnen er tijdens het gesprek ook vragen bij komen om tot een duidelijk antwoord te komen van de geformuleerde vragen.

- Wat was uw doel met het oprichten van Present Utrecht?
- Wat had u voor ogen toen u Present Utrecht oprichtte?
- Hoe is het starten van Present Utrecht precies gegaan?
- Hoe werd er gereageerd op het opstarten van Present Utrecht vanuit de kerken?
- Het doel van Present Utrecht is dat meer mensen vanzelfsprekend om gaan zien naar anderen. Wat verstaat u daaronder?
- Hoe was het 'vanzelfsprekend omzien naar anderen' bij de betrokken kerken voordat Present Utrecht werd opgericht? In hoeverre zagen mensen vanzelfsprekend om naar de ander, binnen of buiten de kerk?
- Kwam daar verandering in door het opstarten van Present Utrecht?
- Welke veranderingen hebt u gezien in de betrokken kerken omtrent het vanzelfsprekend omzien naar anderen, in de periode die u bij Present Utrecht werkte?
- In de cijfers van het aantal projecten dat de betrokken kerken via Present Utrecht hebben gedaan is een schommeling waar te nemen. Waardoor denkt u dat deze schommeling komt?
- Welke invloed hebben veranderingen in de maatschappij, op het gebied van burgerparticipatie, gehad op de ontwikkeling van Present Utrecht?
- Welke invloed hebben veranderingen in de maatschappij, op het gebied van burgerparticipatie, gehad op de betrokken kerken en haar leden?
- Wat voor impact heeft Present Utrecht volgens u gehad op de betrokken kerken en haar leden in het vanzelfsprekend omzien naar anderen?

- Zijn er volgens u, direct of indirect, door Present Utrecht meer mensen vanzelfsprekend om gaan zien naar anderen?

Interviews met de contactpersonen van Present Utrecht bij de betrokken kerken

Er zijn een aantal vragen opgesteld die gebruikt worden in de interviews met de contactpersonen van Present Utrecht bij de betrokken kerken. Een aantal vragen zullen overeenkomen met de vragen in de gesprekken met de oprichters van Present Utrecht. Deze overeenkomsten zijn er omdat vanuit beide groepen de uitkomsten van de betreffende vragen relevant zijn voor het onderzoek.

- Hoe kwam u in aanraking met Present?
- Wat bracht u ertoe om betrokken te raken bij Present Utrecht vanuit uw kerk?
- Hoe lang bent u betrokken bij Present Utrecht vanuit uw kerk?
- Het doel van Present Utrecht is dat meer mensen vanzelfsprekend om gaan zien naar anderen. Wat verstaat u daaronder?
- Welke veranderingen heeft u waargenomen in uw kerk omtrent het vanzelfsprekend omzien naar anderen, in de tijd dat u betrokken bent bij Present Utrecht?
- Welke invloed hebben veranderingen in de maatschappij, op het gebied van burgerparticipatie, gehad op de betrokken kerken en haar leden?
- Waar houden de leden van uw kerk zich, naast Present, nog meer mee bezig in het kader van diaconaat? Zijn er bijvoorbeeld andere diaconale projecten geweest of momenteel gaande?
- In de cijfers van hoeveel projecten uw kerk heeft gedaan via Present Utrecht is een schommeling te zien (deze schommeling is per kerk verschillend, de vraag zal, wat betreft de schommeling, per kerk dus ook verschillende zijn). Waardoor denkt u dat deze schommeling komt?
- Wat voor impact heeft Present Utrecht volgens u gehad op de betrokken kerken en haar leden in het vanzelfsprekend omzien naar anderen?
- Zijn er volgens u, direct of indirect, door Present Utrecht meer mensen vanzelfsprekend om gaan zien naar anderen?

Bijlage 2 De enquête

De volgorde die hier gehanteerd wordt is niet de volgorde waarin de vragen zijn gesteld in de enquête. De vragen en stellingen zijn op deze manier neergezet zodat goed kan worden gezien welke vragen er gebruikt zijn om welke variabele te meten.

Houding (Likertschaal)

Plezier

- Ik geniet ervan om anderen te helpens
- Ik heb er meer plezier in om mijn buurman, die slecht ter been is, te helpen schilderen dan een programma op televisie te kijken
- Ik vind het fijn als anderen mij vragen om mensen te helpen, dan doe ik dat graag!
- Ik word er vrolijk van als ik merk dat ik iemand blij heb gemaakt doordat ik diegene ergens mee heb geholpen.

Belang

- Ik vind het belangrijk dat er in de samenleving wordt omgezien naar de mensen die het minder hebben.
- Ik hecht er waarde aan dat iedereen gelijk behandeld wordt.
- Ik vind dat het geld in de wereld beter verdeeld moet worden.
- Het is van belang dat ik weet wat er speelt bij mij in de buurt.

Toekomst

- Vrijwilligerswerk doen past bij mij.
- Als ik de tijd had, zou ik regelmatig mensen helpen die het minder hebben.
- Ik weet waar ik moet zijn als ik vrijwilligerswerk wil doen.
- Als ik merk dat mijn oudere buurman eenzaam is, dan ga ik bij hem langs.

Kennis (nee/ja antwoorden)

Ontwikkelingen

- Ik weet wat burgerparticipatie is
- De Wet maatschappelijke ondersteuning is een ontwikkeling in lijn met de vorming van een participatiesamenleving
- Bij burgerparticipatie komt de verantwoordelijkheid van de zorg meer bij de burgers te liggen.
- Vrijwilligerswerk is een vorm van burgerparticipatie

Present Utrecht

- Via Present Utrecht kan ik met een groep een muur gaan schilderen bij een oudere mevrouw die dat zelf niet kan.
- Present Utrecht werkt alleen met groepen.

10 jaar Present in Utrecht

- Ik weet bij wie ik moet zijn als ik met mijn kring een project wil gaan doen bij Present Utrecht
- Een project doen via Present Utrecht is meer dan alleen mensen helpen op praktisch niveau

Diaconaat

- Diaconaat is het dienen van anderen
- Diaconaal actief zijn kan naast geld geven en anderen helpen ook op sociaal gebied
- Diaconaal betrokken zijn is een Bijbelse opdracht
- Bij een eenzame vrouw op bezoek gaan is een vorm van diaconaat

Gedrag (Likertschaal)

Handelen

- Tijd vrij maken om anderen te helpen doe ik graag
- Ik doe af en toe een project via Present of een dergelijke organisatie
- Ik doe af en toe iets voor mensen die het minder hebben, buiten Present of een dergelijke organisatie om.
- Geld geven aan een goed doel is iets dat ik regelmatig doe.

Praten

- In mijn kring of in de kerk praten we regelmatig over het helpen van onze naasten.
- Als er een preek is geweest over het helpen van onze naasten, praat ik daarover na met mensen in mijn omgeving.
- Ik stimuleer mensen in mijn omgeving om anderen te helpen die het minder hebben.
- Ik praat vaker over armoede en recht doen, dan over het vraagstuk van schepping of evolutie.

Bijlage 3 Uitslag en uitwerking van de enquête

Hieronder vindt u de enquête waarbij aangegeven staat in welke volgorde de deelnemers de vragen moesten invullen bij het afnemen van de enquête. Dit staat aangegeven door de nummers vooraf aan de vraag.

Houding (Likertschaal)

Plezier

1. Ik geniet ervan om anderen te helpen
4. Ik heb er meer plezier in om mijn buurman, die slecht ter been is, te helpen schilderen dan een programma op televisie te kijken
7. Ik vind het fijn als anderen mij vragen om mensen te helpen, dan doe ik dat graag!
10. Ik word er vrolijk van als ik merk dat ik iemand blij heb gemaakt doordat ik diegene ergens mee heb geholpen.

Belang

2. Ik vind het belangrijk dat er in de samenleving wordt omgezien naar de mensen die het minder hebben.
5. Ik hecht er waarde aan dat iedereen gelijk behandeld wordt.
8. Ik vind dat het geld in de wereld beter verdeeld moet worden.
11. Het is van belang dat ik weet wat er speelt bij mij in de buurt.

Toekomst

3. Vrijwilligerswerk doen past bij mij.
6. Als ik de tijd had, zou ik regelmatig mensen helpen die het minder hebben.
9. Ik weet waar ik moet zijn als ik vrijwilligerswerk wil doen.
12. Als ik merk dat mijn oudere buurman eenzaam is, dan ga ik bij hem langs.

Kennis (nee/ja antwoorden)

Ontwikkelingen

13. Ik weet wat burgerparticipatie is
16. De Wet maatschappelijke ondersteuning is een ontwikkeling in lijn met de vorming van een participatiesamenleving
19. Bij burgerparticipatie komt de verantwoordelijkheid van de zorg meer bij de burgers te liggen.
22. Vrijwilligerswerk is een vorm van burgerparticipatie

Present Utrecht

14. Via Present Utrecht kan ik met een groep een muur gaan schilderen bij een oudere mevrouw die dat zelf niet kan.

- 17. Present Utrecht werkt alleen met groepen.
- 20. Ik weet bij wie ik moet zijn als ik met mijn kring een project wil gaan doen bij Present Utrecht
- 23. Een project doen via Present Utrecht is meer dan alleen mensen helpen op praktisch niveau

Diaconaat

- 15. Diaconaat is het dienen van anderen
- 18. Diaconaal actief zijn kan naast geld geven en anderen helpen ook op sociaal gebied
- 21. Diaconaal betrokken zijn is een Bijbelse opdracht
- 24. Bij een eenzame vrouw op bezoek gaan is een vorm van diaconaat

Gedrag (Likertschaal)

Handelen

- 25. Tijd vrij maken om anderen te helpen doe ik graag
- 27. Ik doe af en toe een project via Present of een dergelijke organisatie
- 29. Ik doe af en toe iets voor mensen die het minder hebben, buiten Present of een dergelijke organisatie om.
- 31. Geld geven aan een goed doel is iets dat ik regelmatig doe.

Praten

- 26. In mijn kring of in de kerk praten we regelmatig over het helpen van onze naasten.
- 28. Als er een preek is geweest over het helpen van onze naasten, praat ik daarover na met mensen in mijn omgeving.
- 30. Ik stimuleer mensen in mijn omgeving om anderen te helpen die het minder hebben.
- 32. Ik praat vaker over armoede en recht doen, dan over het vraagstuk van schepping of evolutie.

Uitleg

Om de enquête uit te werken gebruik ik de methode van Kruger en Kearney, zoals eerder besproken. Ik heb aan alle antwoord mogelijkheden percentages gekoppeld. Op die manier kan berekend worden wat de percentage is van elk variabele en indicator. Uiteindelijk kan hiermee het eind percentage berekend worden. Er zijn in totaal 24 vragen waarbij gebruik wordt gemaakt van de Likertschaal. Bij deze vragen zijn er vijf antwoordmogelijkheden. Aan de ene kant van de schaal staat 'helemaal niet mee eens' en aan de andere kant van de schaal staat 'helemaal mee eens'. De percentages voor de antwoorden van deze vragen zien er als volgt uit (de deelnemers aan de enquête zagen de percentages niet):

Helemaal
niet mee eens

Helemaal
mee eens

0%	20%	40%	60%	80%	100%
-----------	------------	------------	------------	------------	-------------

Als bijvoorbeeld vier personen twee 'Likertschaal' vragen op een bepaalde manier invullen kan het antwoordschema er als volgt uit zien:

	0%	20%	40%	60%	80%	100%	Totaal
1		1		2	1		55%
2	1		1		2		50%

De cijfers helemaal links in het groene gedeelte geven aan om welke vraag het gaat in de enquête. De cijfers bovenaan in het groene gedeelte zijn de percentages. De cijfers in de cellen die niet groen zijn, is het aantal keer dat dat antwoord is gegeven op die vraag. Dit geldt niet voor de kolom helemaal rechts. Hier staat het uiteindelijke percentage van die vraag. Bij vraag 1 is er eenmaal antwoord gegeven waar het percentage van 20% bij staat, tweemaal 60% en eenmaal 80%. Ik tel deze percentages bij elkaar op, dus: $20\% + 120\% (2 \times 60\%) + 80\% = 220\%$. Dit percentage deel ik door het aantal deelnemers aan de enquête, in dit geval 4. $220\% / 4 = 55\%$. Dit is het eindpercentage voor die vraag. Ik doe hetzelfde bij vraag 2, hier komt 55% uit. Stel vraag 1 en 2 zijn samen een variabele, dan kan ik nu het eindpercentage berekenen van die variabele. Ik tel de percentages bij elkaar op ($55\% + 50\% = 105\%$) en deel het door het aantal vragen ($105\% / 2 = 52,5\%$), het eind percentage voor deze variabele is 52,5%. In de enquête zijn er acht 'ja/nee' vragen. Bij deze vragen worden de percentages op dezelfde manier berekend, maar dan zijn er twee antwoord mogelijkheden. De percentages voor de twee antwoorden zijn: 'nee' is 0% en 'ja' is 100%. Vervolgens wordt het eind percentage op dezelfde manier berekend als bij de 'Likertschaal' vragen. Deze berekening maak ik bij alle variabelen. Vervolgens bereken ik het percentage van de indicator. Ik tel de percentages van de verschillende variabelen bij elkaar op, en deel het door het aantal variabelen. Vervolgens heb ik een percentage voor elke indicator. Met de percentages van de indicators kan ik een eind percentage berekenen. Dit percentage bereken ik door de percentages van alle indicators bij elkaar op te tellen, en het te delen door het aantal indicators. Als gevolg hiervan heb ik een eind percentage.

10 jaar Present in Utrecht

De Rank

Houding

	0%	20%	40%	60%	80%	100%	Totaal
1			1	4	5		68,0%
2				2	7		68,0%
3			2	4	4		64,0%
4			5	5			50,0%
5			1	3	6		70,0%
6		1	2	5	2		56,0%
7			3	5	2		58,0%
8				2	8		76,0%
9			2	2	6		64,0%
10				2	8		76,0%
11			1	7	2		62,5%
12	1	3	1	4	1		42,0%

Plezier (vraag 1, 4, 7, 10) = 65,5%

Belang (vraag 2, 5, 8, 11) = 69,0%

Toekomst (vraag 3, 6, 9, 12) = 56,5%

Totaal = 63,7%

Kennis

	0%	100%	Totaal
13	4	6	60,0%
14	0	10	100%
15	0	9	100%
16	3	7	70,0%
17	6	4	40,0%
18	0	10	100%
19	0	10	100%
20	2	8	80,0%
21	0	10	100%
22	0	10	100%
23	1	9	90,0%
24	0	10	100%

Ontwikkelingen (vraag 13, 16, 19, 22) = 82,5%

Present Utrecht (vraag 14, 17, 20, 23) = 77,5%

Diaconaat (vraag 15, 18, 21, 24) = 100%

Totaal = 86,7%

Gedrag

	0%	20%	40%	60%	80%	100%	Totaal
25			5	4	1		52,5%
26			3	6	1		55,0%
27	2	2		3	3		45,0%
28		1	5	3	1		50,0%
29		3	1	3	3		47,5%
30		1	5	3	1		45,0%
31			1	2	7		70,0%
32		1	3	2	4		52,5%

Handelen (vraag 25, 27, 29, 31) = 55,0%

Praten (vraag 26, 28, 30, 32) = 52,5%

Totaal = **53,8%**

Eind totaal de Rank = 68,1%

10 jaar Present in Utrecht

De Nieuwe Kerk

Houding

	0%	20%	40%	60%	80%	100%	Totaal
1		1		3	4		65,0%
2			1	1	6		72,5%
3		1	2	4	1		52,5%
4		1	4	2	1		47,5%
5			1	5	2		62,5%
6		2	1	4	1		50,0%
7		1	2	4	1		52,5%
8		1	1	2	4		62,5%
9			2	5	1		57,5%
10			1	5	2		55,0%
11		1	3	3	1		50,0%
12		4	4				30,0%

Plezier (vraag 1, 4, 7, 10) = 55%

Belang (vraag 2, 5, 8, 11) = 61,8%

Toekomst (vraag 3, 6, 9, 12) = 47,5%

Totaal = **54,8%**

Kennis

	0%	100%	Totaal
13	1	7	87,5%
14	1	7	87,5%
15	1	7	87,5%
16	2	6	75,0%
17	6	2	25,0%
18	0	8	100%
19	0	8	100%
20	1	7	87,5%
21	0	8	100%
22	1	7	87,5%
23	2	6	75,0%
24	0	8	100%

Ontwikkelingen (vraag 13, 16, 19, 22) = 87,5%

Present Utrecht (vraag 14, 17, 20, 23) = 68,8%

Diaconaat (vraag 15, 18, 21, 24) = 96,9%

Totaal = **84,4%**

10 jaar Present in Utrecht

Gedrag

	0%	20%	40%	60%	80%	100%	Totaal
25			4	3			50,0%
26		1	2	5			50,0%
27	1	1	2	3	1		45,0%
28		1	5	1			40,0%
29		1	2	3	2		55,0%
30		2	4	1	1		42,5%
31		1		2	5		67,5%
32			2	1	5		67,5%

Handelen (vraag 25, 27, 29, 31) = 54,4%

Praten (vraag 26, 28, 30, 32) = 50,0%

Totaal = 52,2%

Eind totaal de Nieuwe Kerk = 63,8%

10 jaar Present in Utrecht

De Jacobikerk

Houding

	0%	20%	40%	60%	80%	100%	Totaal
1				7	5		68,3%
2				4	9		73,8%
3			2	6	5		64,6%
4			5	8			52,3%
5				6	7		70,8%
6			7	6			49,2%
7			1	11	1		60,0%
8				8	5		67,7%
9			3	2	8		67,7%
10				4	8		73,3%
11			3	7	3		60,0%
12		5	3	5			40,0%

Plezier (vraag 1, 4, 7, 10) = 63,5%

Belang (vraag 2, 5, 8, 11) = 68,1%

Toekomst (vraag 3, 6, 9, 12) = 55,4%

Totaal = 62,3%

Kennis

	0%	100%	Totaal
13	1	12	92,3%
14	0	13	100%
15	1	12	92,3%
16	1	12	92,3%
17	10	3	23,1%
18	0	13	100%
19	1	12	92,3%
20	1	12	92,3%
21	0	13	100%
22	0	13	100%
23	2	11	84,6%
24	0	13	100%

Ontwikkelingen (vraag 13, 16, 19, 22) = 94,2%

Present Utrecht (vraag 14, 17, 20, 23) = 75,0%

Diaconaat (vraag 15, 18, 21, 24) = 98,1%

Totaal = 89,1%

10 jaar Present in Utrecht

Gedrag

	0%	20%	40%	60%	80%	100%	Totaal
25			3	7	2		58,3%
26		1	1	8	3		60,0%
27	1	1	4	4	3		50,8%
28			7	6			49,2%
29			4	6	3		58,5%
30		4	2	6	1		46,2%
31		1	1	3	8		67,7%
32			1	5	7		69,2%

Handelen (vraag 25, 27, 29, 31) = 58,8%

Praten (vraag 26, 28, 30, 32) = 56,1%

Totaal = 57,5%

Eind totaal de Jacobikerk = 69,6%